

Relativnost nezaposlenosti

V podjetjih nemalo kratkočijo, da na razpisana mesta ne dobivajo prijavitelj. Posebno pogosto je slišati, da bi v tem ali onem podjetju potrebovali ekonomista ali nekatere tehnične izobražence, pa so vsa prizadevanja, da bi pridobili nekaj ljudi, zaman.

Primorske novice — 24. V. 1969

Ugodna znamenja

Vse več znamenj priča, da je začela reforma »s polno paro« spodbujati rast slovenskega gospodarstva. Tako je bila industrijska proizvodnja v letošnjem prvem četrtletju v Sloveniji za 13,8% večja kot v enakem obdobju lani, izvoz se je povečal za 26,3%, zaposlenost pa za 3,7%. Materialni izraz večje uspešnosti letošnjega gospodarjenja v primerjavi z lanskim je tudi naraščanje osebnih dohodkov, katerih raven se je v industriji po daljšem zastoju v drugi polovici 1968. leta naglo dvignila in hitro narašča. Se naprej narašča tudi realni standard delovnih ljudi: v prvih treh mesecih.

Delavska enotnost — 24. V. 1969

Propaganda — to so milijoni

Iz podatkov za pretekla leta je razvidno, da je jugoslovansko gospodarstvo za propagando in reklamo namenilo v letu 1961 — 100 milijonov dinarjev, v letu 1962 — 130 milijonov, v letu 1964 — 180 milijonov, v letu 1965 — 215 milijonov, v letu 1966 — 242 milijonov, v letu 1967 — 320 milijonov in v letu 1968 — 375 milijonov dinarjev. Glede na to, da bo leta 2000 stopnja gospodarske rasti glede na leto 1965 večja za 6,9-krat, naj bi leta 1975 stroški za reklamo in propagando znašali 1000 milijonov dinarjev in v letu 2000 okrog 2000 milijonov din oziroma 0,98% narodnega dohodka.

Gospodarski vestnik — 23. V. 1969

Kadrovski monopolisti

Zveza komunistov bo z javno razpravo o svojem delu na volitvah najmočneje udarila po zaprtih grupacijah, ki se obstajajo tudi v njenih vrstah, po grupacijah, ki hočejo obdržati v svojih rokah kadrovski monopol in ki nasprotujejo temu, da bi mladi ljudje in delavci močneje prodrl v politično življenje. (Cvjetin Mijatović).

Delo — 27. V. 1969

Banke

»kraljice« gospodarstva

Obresti na kredite, provizije in slično so lani znašale skupaj 6741 milijonov novih dinarjev, kolikor so banke imele dohodkov. Istočasno so tako imenovane pasivne obresti, ki jih banke dajejo vlagateljem znašale 4846 milijonov. Del razlike 1845 milijonov so banke vložile v kreditne sklade, a drugi večji del so uporabile za službe in družbeni standard... Lani so banke oddvojile za družbeni standard 11.642 novih dinarjev na zaposlenega, trikrat več kot je gospodarstvo vložilo v svoje fondе.

Borba — 25. V. 1969

Vedno manj kmečkih gospodinjstev

Po ugotovitvah zveznega zavoda za statistiko je danes pri nas samo 15,6% čisto kmetijskih gospodinjstev, takih katerih dohodki izvirajo iz kmetijskega gospodarstva, kar je v primerjavi z letom 1953, ko je bilo tretjina jugoslovanskih gospodinjstev imelo kmetijski značaj, zelo velika razlika. Največji odstotek čisto kmetijskih gospodinjstev je danes v ožji Srbiji (21%), a najmanjši v Sloveniji (7%).

Ekonomika politika — 26. V. 1969

Vsako osmo podjetje dela z izgubo

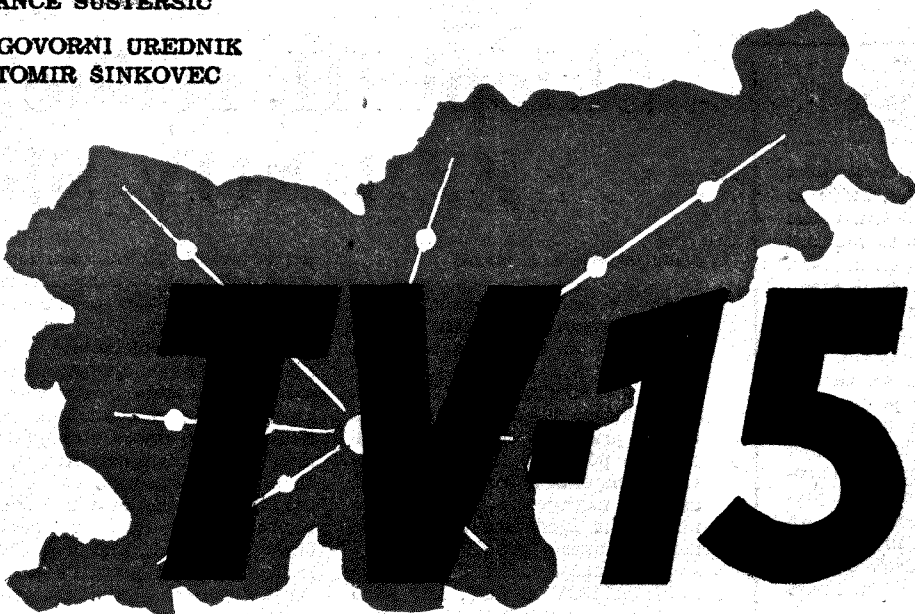
Lani se je zvišalo število podjetij, ki poslujejo z izgubo. Vsega jih je 165, a njihova zguba znaša 350.281.000 novih dinarjev. Vsako osmo podjetje pa posluje z izgubo. V njih je 69.773 delavcev ali 14 odstotkov od skupnega števila zaposlenih, ki prejemajo znižane plače ali celo minimalne osebne dohodke.

Borba — 29. V. 1969

GLAVNI UREDNIK
FRANCE ŠUSTERSIČ

ODGOVORNI UREDNIK
ČRTOMIR SINKOVEC

LETO VII
4. VI. 1969
Štev. 22

GLASILO ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

- vsak dan — najnovejše vesti iz vsega sveta
- vsak ponedeljek — obširna športna poročila in družinska stran za žene in matere
- vsak petek — posebna priloga s radijskim in televizijskim sporedom
- vsako soboto — 12 strani »priloge za konec tedna« reportaže — romani v nadaljevanjih — mali oglasi

VSAK DAN
V VSAK DOM

DELO

S prve seje predsedstva republiškega odbora ZZB NOV Slovenije

Novi organi RO ZZB NOV Slovenije

Člani komisije za vprašanja borcev NOV pri skupščini SRS

Prejšnji teden so vsi štirje zbori skupščine SR Slovenije na svojih sejah izvolili skupščinske komisije, med njimi tudi komisijo za vprašanja borcev NOV. V to komisijo so izvoljeni: predsednik Vlado Črne, člani pa so Jože Drnovšek, Magda Kočar, Milo Vižintin, Albin Kurec, Alojz Žokalj, Dušan Lavrič in Stanislav Keber. Izmed občanov pa so člani te komisije še predsednik občinskega odbora ZZB NOV Maribor Janez Hribar, konservator v muzeju ljudske revolucije Slovenije Ljudmila Krese, sekretar častnega razsodišča CK ZKS Marjan Lenarčič, sodnik vrhovnega sodišča SRS Matija Nadižar, podpredsednik RO ZZB NOV dr. Rudolf Obračunec, član predsedstva republiške konference SZDL Slovenije Franc Simonič in Mirko Zlatnar, ki dela v republiški skupščini.

Na prvi seji predsedstva republiškega odbora ZZB NOV, ki je bila 29. maja pod predsedstvom Janka Rudolfa, je bilo na dnevnem redu precej pomembnih zadev.

Ker je skupščina ZZB NOV Slovenije pooblastila predsedstvo republiškega odbora, da ob upoštevanju vseh predlogov sestavi sklepe skupščine, so na seji temeljito obravnavali predloženi načrti sklepov, jih dopolnili s številnimi spremembami ter po zelo živahni in konkretni razpravi tudi sprejeli. Sklepe priobčujemo v celoti na drugem mestu.

Republiška konferenca socialistične zveze Slovenije je dala v javno razpravo teze »Socialistična zveza delovnega ljudstva Slovenije danes«, ki jih je prejela 20. februarja letos. Gradivo vsebuje osnovne elemente nadaljnje graditve Socialistične zveze, nakazuje praktične poti, da bo Socialistična zveza vselej delovala kot učinkovit sestavni del samoupravljanja in eden izmed osnovnih faktorjev družbeno-političnega sistema.

Spričo tega, ker je SZDL dosta-

vila te teze tudi Republiškemu odboru ZZB, je na seji tovariš Janez Vipotnik obrazložil, zakaj je do tega prišlo. Med drugim je naglasil, da SZDL želi s temi tezami priti do novih pobud za svoje delo.

Ker so borci pomemben političen faktor, je prav pogovoriti se o tezah tudi na seji, a pozneje naj pri razpravah sodeluje tudi članstvo ZZB, ki naj pove svoja mnenja. Dalje je poudaril:

SZDL želi spopolniti svoje delo zaradi pojavov in problemov družbeno-političnega značaja, ki jih doživljamo v naši družbi in ki so povezani z izvajanjem samoupravljanja.

V SZDL je treba najti pot za enotno politično akcijo. V razvoju naše socialistične demokracije prihaja zaradi zaostalosti in zaradi pomanjkanja materialnih sredstev do izpadov, ki zavirajo napredna gibanja. Zato je treba naš politični sistem prilagoditi sedanjemu času, da bo lahko resnično zajemal vsako dobronamerno politično akcijo znotraj političnega mehanizma.

Socialistična zveza je ena od ključnih točk v utrjevanju političnega sistema, zato mora imeti odprta vrata za vsakogar, ki teži k napredku, za izražanja kritike, biti pa mora tudi strpna do različnih mnenj ter pokazati razumevanje za težnje in potrebe delovnega človeka. Znotraj SZDL bi lahko razpravljali tudi o mnenjih z različnih idejnih vidikov.

Če se komunisti ne bodo borili za napredne poglede, se nam lahko zgodi, da pride do različnih tendenc in pogledov, ki niso vedno najboljše in ki tudi niso v skladu s cilji Zveze komunistov.

Gre torej za to, da postane SZDL bolj učinkovita, da se konstruktivni predlogi v zvezi z razpravo o tezah tudi realizirajo. V razpravi o tezah gre tudi za obravnavanje problema večine in manjšine, gre za oblikovanje mnenj, in pri tem je še posebej pomembno sodelovanje SZDL in ZZB.

Ko je Tovariš Vipotnik v nadaljnjem izvajanju v kratkih obrisih navedel vsebino tez, je sklenil svoja izvajanja z željo, da predsedstvo ZZB NOV Slovenije poda k letem svoje konkretne predloge ter da pozove občinske odbore ZZB, naj poskrbijo, da se članstvo vključi v javno razpravo o tezah.

V razpravi, ki je temu poročilu sledila, je prišlo do izraza prepričanja, da se bodo borci vsakega zanimali za razpravljanje o tezah; zato je predsedstvo sklenilo še posebej opozoriti občinske odbore ZZB in pozvati vse svoje članstvo, naj se aktivno vključi v razpravo. S tem bo prispevalo k večji družbeno-politični aktivnosti organizacije in pokazalo tudi svoje vsestransko zanimanje za družbeno-politično problematiko.

Na dnevnem redu seje je bilo tudi imenovanje organov republiškega odbora ZZB NOV Slovenije, v katere so izvolili tele člane:

Nadaljevanje na 8. strani

Sklepi III. redne skupščine ZZB NOV Slovenije

Tretja redna skupščina Zveze združenj borcev NOV Slovenije zaseda v letu, ko mineva 50 let od ustanovitve Zveze komunistov Jugoslavije, ki je tako usodno povezana z bojem naših narodov pred vojno; v času vojne in v povojni izgradnji demokratičnega samoupravnega socializma. Letos je zasedal tudi deveti kongres ZKJ, ki je ocenil delo štirih let boja za gospodarsko in družbeno reformo in sprejel izredno važne sklepe. Na temelju že doseženih uspehov kongres obvezuje komuniste, da odločno nadaljujejo prizadevanje za doseg ciljev gospodarske in družbene reforme. Pri tem računa na

enotnost komunistov in na podporo vseh delovnih ljudi, saj so živo zainteresirani na uspehu gospodarske reforme.

Obsežen program gospodarskega in družbenega razvoja, ki smo ga postavili kot edino alternativo v tekmi z razvitim svetom za naše boljše življenje, ovirajo mednarodne zaostitve, ki vznemirjajo naše plodno delo.

Med najhujše udarce razvoju socializma in miroljubnemu mednarodnemu sodelovanju spada okupacija Češkoslovaške socialistične republike s strani petih članic varšavskega pakta. Teorija omejene suverenosti, s katero se želi opravičevati nasilno mešanje v razvoj posameznih socialističnih dežel, je v globokem nasprotju z načelom neodvisnosti in enakopravnosti vseh narodov, ki je eno osnovnih načel mednarodnega sožitja. Pojavi hegemonizma v mednarodnih odnosih in zaostrovanja blokovskih nasprotij še posebno ogrožajo neodvisnost malih narodov. Nobena dežela, noben narod ne more tvegati, da ga mednarodne krize in dogodki najdejo nepripravljenega, še manj pa dopustiti, da ga kdorkoli oropa svobode, neodvisnosti in osnovnih človeških pravic. Zato borci v celoti podpiramo politiko neodvisnosti in neuvrščenosti naše dežele in smo pripravljeni tudi v bodoče nuditi najodločnejši odpor vsakemu morebitnemu po-

skusu pritiska ali nasilnega vmešavanja v naš družbeni razvoj s katerekoli strani.

Da bi pospešili delo in organizirali vseljudsko obrambo, bomo borci NOV kot aktivni družbeno politični delavci pomagali in vložili vse sile v prizadevanje štabov za vseljudsko obrambo, da se povežejo in organizirajo vse sile naroda v nepremagljivo celoto.

Da bi obvarovali mir, si borci skladno z jugoslovansko politiko aktivne in miroljubne koeksistence prizadevajo razviti čimbolj plodno sodelovanje z organizacijami odporiškega gibanja v sosednih deželah. Tako aktivno sodelovanje in medsebojno spoznavanje krepi prijateljstvo in zaupanje. To aktivnost bodo organizacije ZZB gojile in nadalje razvijale.

Da se ohranijo spomini na težke dni osvobodilnega boja in da se moralne in etične vrednote borcev in organizatorjev osvobodilne vojne: pogum, požrtvovalnost, skromnost, tovarištvo, bratstvo in enotnost naših narodov, vztrajnost in zvestoba ciljem, vtkejo v vse celice našega družbenega življenja, je dolžnost organizacije Zveze združenj borcev NOV, posameznikov, vzgojnih institucij in vseh političnih in družbenih organizacij, da posvetijo ohranjanju in razvijanju tradicij NOB posebno pozornost.

Nadaljevanje na 2. strani

Dogodki tedna

Na povabilo koroške deželne vlade se je mudila na dvodnevem obisku na Koroškem delegacija izvršnega sveta Slovenije, ki jo je vodil predsednik Stane Kavčič. Slovenska delegacija je s tem vrnila obisk uradnim predstavnikom koroške deželne vlade, ki so bili lani z deželnim glavarjem Hansom Simo na obisku v Sloveniji. Med dvodnevni bivanjem na Koroškem so se člani delegacije IS pogovarjali s predstavniki koroške deželne vlade ter tudi z zastopniki Koroških Slovencev. Med drugim so si ogledali novo hidrocentralo na Dravi in nekatere druge pomembnejše gospodarske objekte.

Italijanski zunanji minister Pietro Nenni pa se je mudil na trodnevni uradni obisk v Jugoslaviji. V Beogradu se je pogovarjal z državnim sekretarjem za zunanje zadeve Mirkom Tepavcem, Edvardom Kardeljem, Mitjo Ribičem in Miko Špiljakom. Sprejel pa ga je tudi predsednik Tito. Minister Nenni je izjavil: »Mednarodne razmere, zlasti pa še evropske, dajejo srečanju pomen, ki presega dvostranske odnose. Ti so sicer odlični, storili pa bomo vse, da bi se še izboljšali. Gre za velika vprašanja sodelovanja in varnosti v Evropi, za odnose Vzhod-Zahod, ki ne zadevajo le dveh blokov, marveč tudi nevtralne in nevezane države. Prepričan sem, da imata Jugoslavija in Italija kljub različnim političnim povedati in tudi storiti nekaj skupnega na tem posebno pomembnem torišču za utrditev miru.«

Skupina oficirjev sudanske vojske in naprednih politikov je izvedla v Sudanu državni udar, s katerim so vrgli z oblasti koalicio konservativnih strank UMMA in nacionalne unioniste. Oblast je prevzel revolucionarni svet, ki je začasno ukinil ustavo iz leta 1964 in razpustil parlament. Takoj so sestavili tudi novo vlado na čelu z bivšim predsednikom vrhovnega sodišča Abu Bakrom Audalahom, ki je izjavil, da se bo Sudan zavzemal za nevršenost, a da bo odločno proti sleherni državi, ki bi podpirala Izrael. Nova sudanska vlada je sklenila upostaviti diplomatske odnose z Nemško demokratično republiko.

»Apollo 10« se je srečno vrnil z vesoljskega potovanja. Vesoljci Tom Stafford, John Young in Eugene Cernan, ki so 102 ur in tri minute preživeli na potovanju po vesolju in si od blizu ogledali Mesec, so se po predvidenem načrtu spustili v vode Tihega oceana v bližini otoka Samoa, 400 km od romantičnega otoka Pago Pago. Vesoljce so s helikopterji odpeljali na ladjo »Princeton«, kjer so jim priredili veličasten sprejem. Ameriškim vesoljcem so za uspešni polet čestitali tudi sovjetski vesoljci.

V Moskvi se je začelo zasedanje komisije za pripravo mednarodnega posvetovanja komunističnih partij. Pri delu komisije za pripravo mednarodnega posveta komunističnih in delavskih partij sodelujejo predstavniki 64 partij. Čeprav se je večina strinjala s predlogom osnovnega dokumenta, je bojda edino predstavnik KP Italije zahteval bistvene spremembe v tem dokumentu. Zasedanje poteka brez predstavnikov tiska. Na zasedanju bodo obravnavali redigirano besedilo osnutka temeljnega dokumenta za bližnje posvetovanje z naslovom »Naloge boja proti imperializmu v sodobni etapi in akcijska enotnost komunističnih in delavskih partij in vseh protimperialističnih sil.

Moskovski tednik »Novoje vremja«, ki razen v ruščini izhaja še v šestih tujih jezikih, je napadel napovedani sestanek predstavnikov nevršenih držav. Priprave za sklicanje sestanka nevršenih držav so označene kot prizadevanja Jugoslavije za ustanovitev »bloka malih in srednjih držav«. Povod za ta napad so nekateri članki jugoslovanskih politikov v domačem in tujem tisku, vzrok pa so bistvene razlike med jugoslovanskim in sovjetskim pogledom na sodobna svetovna dogajanja.

V Pragi je zasedal plenum KPC, ki jo v zadnjem času »čistijo«, se pravi, da iz nje odstranjujejo ljudi, o katerih pravijo zdaj, da so se izrekli ali se izrekajo za »desničarsko oportunistično ali revizionistično stališče«. Tako so odstranili več izvoljenih funkcionarjev partijskih organov, na njihova mesta pa izvolili nove ljudi. Znano je tudi, da po aprilskem plenumu CK mnogi člani zapuščajo partijske vrste, številni, ki ostajajo pa so neaktivni ali se zatekajo k nekakšnemu pričakovanju. Iz partije izstopajo tudi dolgoletni člani, ki so v partiji res aktivno delali. V prvih treh mesecih letos so sprejeli v partijo komaj 4000 novih članov, to je najmanj od leta 1952. V istem času pa jih je izstopilo več kot 21.000 članov, to je več kakor lansko leto, ko jih je izstopilo 19.000.

V Sovjetski zvezi so proslavljali »dneve bolgarske kulture«, ki so jih izbrali kot okvir za ponovno dokazovanje teze, da sta slovanska prosvetljenca Ciril in Metod Bolgara in da je Bolgarija pravzaprav zibelka slovanske pismenosti in kulture. Zakaj tudi uradna Bolgarija šteje Cirila in Metoda za svoja, ni težko razumeti, če upoštevamo sofijske apetite po Makedoniji in Makedoncih. Zakaj pa je uradni Moskvi potrebno, da tem zadevam daje tolikšno pozornost in s tem tudi podporo, je vprašanje, na katerega bi zares morali poiskati odgovor.

V Franciji se precej zavzeto pripravljajo na volitve predsednika republike. Najresnejši kandidati so Pompidou, Duclos in Alain Pöher, ki je v tekmi za predsedniškega kandidata odkril javnosti svoj prvi predsedniški program v dvanajstih točkah. Po njegovem mnenju mora Francija ostati v vrstah prizadevanj za mir, nadaljevati politiko miroljubne koeksistence, prizadevati se za popuščanje napetosti in najti dialog z Vzhodom. Tako bo Francija našla jamstvo za svojo neodvisnost in varnost v atlantski zvezi, v kateri naj bi združena Evropa bila enakovreden partner ZDA.

Predsedstvo ZKJ je na seji v Beogradu, ki jo je vodil Josip Broz Tito, razpravljalo o aktualnem političnem položaju in nalogah Zveze komunistov. Poročilo o tem je prebral član izvršnega biroja Mijalko Todorović, ki je v uvodu pojasnil, da bodo na osnovi razprave seje sestavili sklepe. Predsedstvo je tudi imenovalo predsednike in člane komisij predsedstva ZKJ in svoje predstavnike za člane konference organizacije ZKJ in JLA, nadalje je sprejelo odlok o funkcijah, nalogah in organizaciji strokovne službe predsednika ZKJ ter odlok o ustanovitvi centra za družbene raziskave in o imenovanju direktorja centra. Imenovalo je tudi uredniške odbore za časopisa »Komunist« in »Socializam« ter odločilo predsednika in sestav založniškega sveta ČZP »Komunist«, na koncu pa je še imenovalo predsednika in člane upravnih odborov skladov predsedstva ZKJ.

V Bruslju so se sestali obrambni ministri držav atlantskega pakta Francija na njem ne sodeluje, ker je že prej izstopila iz skupnega vojaškega poveljstva. Razpravljali so o nameri Kanade, da iz Evrope umekne del svojih vojaških sil. Ustanovili so organizacijo posebne flote atlantskega pakta, ki bo v Sredozemlju nadzorovala sovjetsko mornarico. Govorili so tudi o načrtu za povečanje stroškov pri vzdrževanju in opremljanju pakta.

Medtem ko so na Češkoslovaškem prepovedali društvo za človekove pravice, je skupina 55 sovjetskih državljanov, v glavnem intelektualcev, izročila nekaterim tujim dopisnikom v Moskvi besedilo pisma, naslovljenega na komisijo OZN za pravice človeka, v katerem poziva svetovno organizacijo, naj se zavzame za zaščito človekovih pravic v Sovjetski zvezi.

Sklepi III. redne skupščine ZZB NOV Slovenije

Nadaljevanje s 1. strani

Naša revolucionarna preteklost ni dovolj prisotna v izobraževalnih programih in v kulturnem življenju.

Pisati zgodovino naše NOB je naša skupna dolžnost. Zato bodo tudi v prihodnje moralno in materialno podpirali tiste, ki zgodovinski material zbirajo, in skrbeli, da bodo nagrajeni avtorji kvalitetnih del iz zgodovine NOB. V ta namen moramo proučiti in izboljšati dosednji način financiranja knjižnice NOV in POS. Isto skrb moramo posvetiti tudi vsem ostalim kulturnim panogam (literatura, film, likovna umetnost itd.), kakor tudi šolstvu, tisku in RTV-ju. Ena od pomembnih nalog republiškega odbora je kompleksna obravnava založništva, predvsem kar zadeva izdajanje del na temo NOB.

Boriti se za uspešno izvajanje gospodarske reforme, usposabljanje se za večjo produktivnost dela, za večjo konkurenčnost na svetovnem trgu, je dolžnost vsakega občana, predvsem pa še člana ZZB. Od uspehov teh prizadevanj je odvisno izboljšanje materialnih razmer naših družbe, kar je bil eden od glavnih ciljev naše revolucije. Zato morajo borci in njihove organizacije z vsemi močmi podpirati družbena prizadevanja za napredek, kakor v materialni proizvodnji, tako tudi v zavesti ljudi.

Pospešiti je treba sprejetje republiškega zakona o družbeni materialni pomoči zaslužnim občanom in borcem.

Organizacije ZZB NOV bodo tudi v prihodnje ščitile upravičene koristi članov in se zavzemale za pravične in čimboljše rešitve. Pri tem se zavedajo, da je skrb družbe možna le, če je zagotovljena splošna prosperiteta družbe v celoti in da je od naših proizvodnih sposobnosti in racionalne uporabe dobrin, odvisno materialno urejanje tudi borčevskih zadev. Prizadevale si bodo, da se bodo borčevske zadeve urejale v ugodni družbeni atmosferi in v mejah optimalnih možnosti družbe.

Pri tem se bodo organizacije Zveze združenj borcev zavemale za izboljšanje gnotnega stanja udeležencev NOB. Z življenjem samim in z rastjo življenjske ravni prebivalstva nastajajo vedno novi problemi in že urejeni se spet pojavljajo. Da se ohrani in izboljša življenjska raven, zlasti upokojenih borcev, je treba, da se v zakonu zagotovi pravice, na temelju katerih se vsako leto izvršijo prevzede pokojnin, priznavalnin in invalidnin, skladno z rastjo osebnih dohodkov.

Družbeno skrb za udeležence NOB je moč uspešno urejati predvsem z dopolnilnimi republiškimi zakoni. Zvezni zakoni naj urejajo le splošna načela, medtem ko je nujno, da se z republiškimi zakoni določajo pravice borcev in uskladijo z razmerami v posameznih republikah. Več pozornosti in materialne skrbi bo v pokojninskem sistemu treba posvetiti tudi borcem NOV po 9. septembru 1943.

Da bi se lahko ugotovilo stanje borcev NOV tako v družbenopolitičnem, materialnem, zdravstvenem in pravnem položaju, bo treba napraviti temeljito analizo, ki jo bo izvedla v ta namen posebna delovna skupina. Zaključki le-te naj bodo napotki za nadaljnje delo organizacij.

Staranje borcev povzroča razne zdravstvene probleme, ki jim bo treba posvetiti večjo družbeno skrb. Z družbenimi dogovori s skupščinami, zdravstvenimi ustanovami in zavodi za socialno zavarovanje bo treba izvajati redne sistematične zdravstvene preglede in preventivno ukrepati.

Zveza združenj borcev NOV Slovenije se bo zavzemala pri upravnih organih, da se z zakonom o zdravstvenem zavarovanju omogoči (vsaj borcem pred 9. 9. 1943 oziroma 13. 10. 1943), poleg splošne zdravstvene zaščite še kopalniško klimatično zdravljenje, 100 % nadomestilo osebnega dohodka ob boleznih ter oprostitev participacije

pri zdravilih. Ta olajšava naj zajame tudi kmete borce, izvzemši 100 % nadomestilo osebnega dohodka ob boleznih.

Se vnaprej bomo morali spoprijeti dodeljevanje priznavalnin oziroma družbene materialne pomoči, ker bo v naslednjih nekaj letih socialno stanje v družinah še kritično (doraščajoči otroci). Poskrbeti bomo morali, da se bodo kritični za dodeljevanje družbene materialne pomoči v občinah čimbolj pomenili. Več poudarka in skrbi bo treba posvetiti podeljevanju družbene pomoči materialno potrebnim borcem NOV po 9. 9. 1943.

Ker se kmetom borcem s starostjo zmanjšuje delovna sposobnost, bo treba napraviti popis za kategorije, temeljiteje proučiti in sistematsko urediti tudi njihov materialni položaj, ki je bil odslej v glavnem reševan obrobno.

V prihodnji mandatni dobi bo treba dokončno rešiti vprašanje uveljavljanja posebne dobe. Zato bo treba zavezati vse komunalne zavode za socialno zavarovanje v Sloveniji, komisijo Izvršnega sveta po 195. členu TZPZ ter komisije izvedencev pri občinskih odborih Zveze združenj borcev NOV, da bodo vložene zahteve čimprej in čim kvalitetnejše rešene.

Posebno pozornost bo treba posvetiti varstvu vojaških vojnih invalidov. Proučiti bo potrebno utemeljenost predloga o zmanjšanju delovne dobe vojaškim vojnim invalidom za starostno pokojnino in izboljšati razmerje invalidno-osebni dohodek, ki je bilo že doseženo v letu 1959.

V pokojninski invalidski zakonodaji bo treba izboljšati pogoje za vojaške vojne invalide pri upokojevanju. Sedanja 40-letna doba, predpisana za starostno pokojnino, je za vojaške vojne invalide predolga. Prvim štirim skupinam vojaških vojnih invalidov se sicer eno leto delovne dobe šteje za 15 mesecev, toda ob 40 letni dobi za pokojnino. Delovno dobo za pokojnino za vojaške vojne invalide bi bilo treba zmanjšati na 35 let, torej jih v tem pogledu izenačiti z borci, ki imajo status udeleženca NOB pred 9. 9. 1943. Ob tem ne postavljamo vprašanja zagotovitve minimalne pokojnine za vojaške vojne invalide, ampak, kot smo povedali, le zahtevamo zmanjšanje delovne dobe za pokojnino na 35 let ob istočasni bonifikaciji delovnega staža, da se eno leto šteje za 15 mesecev (oziroma 16) za prvih 6 skupin (ne samo za prve štiri).

Z republiško zakonodajo za vojaške vojne invalide smo v Sloveniji v določeni meri trenutno uredili nekatere materialne zadeve invalidov, predvsem družinskih invalidskih upravičencev. Invalidski dodatek se je povečal in v maksimalnem znesku dosega višino 350 Ndin. Ta problem še vedno ni urejen, tako v pogledu višine invalidskega dodatka, kot glede obsega invalidskih upravičencev do invalidskega dodatka. Invalidski dodatek je namreč tista socialna varstvena ustanova, s katero družba zagotavlja določena materialna sredstva tistim invalidskim upravičencem, ki se izključno ali vsaj pretežno preživljajo z invalidskimi prejemki. Zato se naše stališče glede linearnega povišanja družinskih invalidnin ni spremenilo.

Menimo, da bi linearno povišanje družinskih invalidnin, pomenilo neracionalno trošenje družbenih sredstev, predvsem na škodo tistih invalidov, ki nimajo nobenih drugih rednih dohodkov kot invalidske prejemke. Iz tega razloga smo torej za to, da se mnogo bolj učinkovito uredi invalidski dodatek. Treba ga je zvišati in povečati tudi obseg upravičencev do tega dodatka. Če bi samo del tistih denarnih sredstev, ki jih dali za linearno povečanje družinskih invalidnin, uporabili za invalidski dodatek, bi se kvalitativno izboljšal materialni položaj vseh tistih invalidskih upravičencev, ki nimajo drugih dohodkov kot samo invalidske prejemke.

Vojaškim vojnim invalidom je brezpogojno treba zagotoviti po-

polno in brezplačno zdravstveno varstvo. Ta zahteva je upravičena, zlasti danes, ker gre za čedalje starejše ljudi, ki so stalno potrebni zdravniške pomoči. Zdravstveni položaj vojaških vojnih invalidov je bil pred 20 oziroma 25 leti bistveno drugačen, boljši. Ljudje so bili namreč v tem času mladi in zdravi (seveda, če izvzamemo vojno invalidnost). V drugačnih razmerah naše družbe so vojaški vojni invalidi imeli vsestransko brezplačno in popolno zdravstveno varstvo. Zato menimo, da je sedanje omejitve, predvsem plačila za recepte, ki so med posameznimi komunalnimi skupnostmi različna, ponekod precej visoka, treba odpraviti. V načelu smo za to, da se pridobljene pravice, ki so bile dane vojaškim vojnim invalidom v slabših materialnih pogojih, kot so današnji, ne morejo jemati — reducirati zaradi nekih rentabilnostnih računov v zdravstvu.

Tudi v bodoče bo vsa skrb naše organizacije posvečena usklajevanju invalidnin vojaškim vojnim invalidom, zlasti kar zadeva porast življenjskih stroškov in porast osebnih dohodkov od leta do leta.

Zveza združenj borcev NOV Slovenije se bo zavzemala za to, da se neurejeni stanovanjski problemi tudi vnaprej urejajo organizirano, sistematično, solidarno s sredstvi, ki se zbirajo po zakonu o prispevku za gradnjo stanovanj, ne glede na kraj bivanja. Zveza združenj borcev NOV še vedno računa na aktivno pomoč delovnih in drugih organizacij, stanovanjskih podjetij in občin, tako, da bi vse probleme lahko čimprej tudi dokončno rešili.

Ker je zaposlovanje upokojenih borcev, zlasti oficirjev in uslužbencev TNZ zelo težko vprašanje, naj se ne ovira zaposlovanja ali honorarnega dela, niti zasebne iniciative. Republiški odbor se bo zavzemal za pobude, ki bi brez škode za družbo ublažile težave nezaposlenih — še mladih upokojenec.

Komisije internirancev, deportirancev in političnih preganjancev, ki zbirajo podatke o razmerah v taboriščih in sestavljajo poimenske sezname preganjancev, morajo pospešiti to delo. Republiški odbor bo skrbel za to, da bodo dela tudi objavljena, proučil bo pritožbe internirancev, ki živijo v prepičanju, da so ostali mnogi problemi internirancev neurejeni zato, ker niso bili enakovredno upoštevani.

Bivših vojnih ujetnikov, ki imajo pogoje za sprejem v članstvo je še vedno nekaj izven organizacije. Organizacije naj poskrbe, da se bodo včlanili vsi, ki to želijo. Obenem naj poskrbe, da se zbere zgodovinsko gradivo o borbi naših ljudi v ujetniških taboriščih proti fašizmu in okupatorju.

Republiški odbor Zveze združenj borcev NOV Slovenije se bo zavzemal, da se bodo spominska obeležja, spomeniki in pomembni objekti iz naše revolucije skrbno čuvali in vzdrževali. Občinski skupščinam, ki so zadolžene za vzdrževanje spomenikov in spominskih obeležij, naj organizacije ZZB NOV Slovenije pripravijo točno evidenco spomenikov in vsakoletni predračun stroškov za njihovo vzdrževanje.

Na temelju številnih pritožb borcev prekomorskih brigad, ki nimajo priznan status udeleženca NOB do 13. 10. 1943 je treba proučiti razmere, v katerih so se posamezne grupacije nahajale med vojno in oceniti upravičenost zahtev do statusa borca. Reševanje vlog je lahko le individualno.

Republiški odbor naj te sklepe konkretizira v svojih delovnih programih. Za njihovo izvajanje v življenje naj poskrbijo tudi občinski odbori ZZB in odbori združenj na terenu. Vsi organi ZZB naj si prizadevajo, da bodo pri realiziranju teh sklepov pritegnili k delu prav vse člane organizacije, republiški odbor pa naj pri tem skrbi za to, da se bodo izkušnje ljudi in odbornikov kar najhitreje prenašale na vse izvajalce teh sklepov.

Besede naših dopisnikov

Čedalje več prošenj...

V radovljiski občini je bilo pred popisom evidentirano okrog 200 prošenj borcev, ki so prosili za posojilo ali dodelitev stanovanj. Med popisom se je to število dvignilo na 481 prošenj, v zadnjem času pa je prošnje vložilo še 45 borcev oziroma upravičencev. Tako imajo v radovljiski občini 559 prošenj (med njimi 33 od kmetov borcev) za rešitev stanovanjskega vprašanja.

Po republiškem ključu bo radovljiska občina prejela okrog 200 milijonov Sdin, potrebovala pa bi najmanj eno milijardo Sdin.

Občinska skupščina Radovljica bo v kratkem sprejela odlok o ustanovitvi sklada in določila kriterije po katerih bodo določali vrstni red upravičencev do stanovanja ali posojila. Določili bodo tudi komisijo, ki bo obiskala prosilce in se prepričala o nujnosti tega ali onega stanovanjskega vprašanja. Le tako si bo mogoče ustvariti pravo sliko o dejanski potrebi in nujnosti oziroma vrstnem redu reševanj stanovanjskih zadev.

Na občinskem odboru ZZB NOV Radovljica so povedali, da za sedaj predvidevajo nakup 20 stanovanj v Radovljici in Lescan, 15 stanovanj na Bledu in 10 stanovanj v Bohinjski Bistrici.

JOZE VIDIC

Novice iz Kranja

S srečanjem šahistov iz Škofje Loke, Trzica in Kranja je bilo v nedeljo 18. maja v Kranju končano tekmovalstvo, ki ga je organiziralo v počastitev 50. obletnice ustanovitve KPJ športno društvo »Borec« iz Kranja.

Med tekmovalstvom se je pomerilo v plavanju, vaterpolu, sedeli odbojki, balinanju, kegljanju in šahu okoli 160 invalidov iz različnih krajev Gorenjskega.

Obenem je društvo proslavilo tudi petletnico svojega dela.

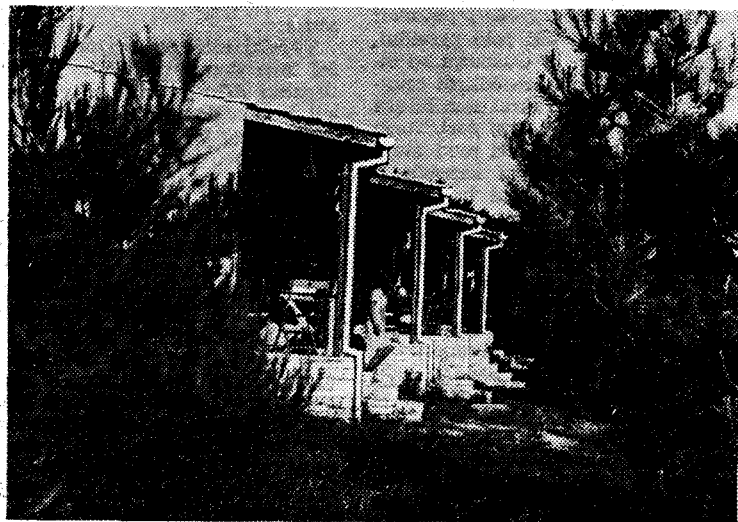
Pionirji osnovne šole »France Prešeren« ki so tekmovali za Prešernovo značko, bodo kot nasledniki borcev Prešernove brigade in občudovalci tega velikega pesnika imeli zaključno svečanost v petek,

dne 6. junija. Kot upajo, jih bo tedaj obiskal nekdanji komandant Prešernove brigade in sedanjí predsednik odbora Prešernove brigade Karel Leskovec. Udeležencem tekmovalstva, ki jih je 396, bo podelil pesniško zbirko »Previharimo viharje«, ki jo je napisal med vojno Vladimir Pavšič-Matej Bor, ponatisnili pa so jo lani. Zato bodo pesnika Bora povabili na svečani

nji borci, aktivisti in podporniki.

Čeprav so borci kranjske občine že vsa leta nazaj uživali vso pomoč tako v delovnih organizacijah kot v okviru občine, so pred dvema letoma dosegli še nekatere olajšave.

Med ukrepe za izboljšanje stanja borcev sodi tudi ustanovitev

Počitniški dom gorenjskih borcev v Novigradu

nost. Pripravljajo tudi ustrezen kulturni program.

Vse občine, ki so sprejele domicil za koroške partizane, so letos v okviru akcije, ki jo vodi odbor koroških partizanov v Ljubljani, ponudile določeno število oskrbnih dni v svojih počitniških domovih za goste s Koroške. Organizacijo pošiljanja pa je prevzel področni odbor koroških partizanov za Gorenjsko, ki ima svoj sedež v Kranju.

Po zadnjih dogovorih s predstavniki Zveze koroških partizanov so ugotovili, da se je za letovanje v naših počitniških domovih že prijavilo nad 30 tovaršev in tovaršic iz različnih krajev Koroške. Največ jih iz razumljivih razlogov želi na morje.

Marsikje po Koroškem niso vedeli za to gostoljubno ponudbo naših delovnih kolektivov in družbenih skupnosti. Zato je odbor podaljšal rok za prijavo do 10. junija. Prijavijo se lahko vsi nekda-

sveta za zadeve borcev in vojaških vojni invalidov, ki ga je imenovala občinska skupščina. Tako skupščina zdaj o zadevah borcev razpravlja z enako pozornostjo kot o industriji, trgovini in drugem. Skupščina je sprejela tudi odlok o skladu za borce z ustreznimi predpisi ter zagotovila borcem olajšave pri kupovanju zemljišč za gradnjo hiš. Tako se je kranjska občina uvrstila med občine, ki zelo skrbijo za borce in jim pomagajo v okviru zakonitih možnosti.

V načrtih sveta so tri glavne naloge. Prva je urejanje socialnih vprašanj borcev. Lani je družbeno pomoč dobivalo 225 upravičencev, 15 pa jih je dobilo enkratno pomoč ob raznih družinskih težavah. Povprečno je ta družbena pomoč za enega upravičenca na mesec 175 dinarjev, kar je premalo, vendar za marsikoga veliko in dovolj. Pri urejanju socialnih vprašanj je svet z občinskim odborom ZZB uspel pritegniti članstvo in odbore ali družine do pomoči.

Drugo vprašanje, ki se je z njim

svet najbolj ukvarjal, je stanovanjsko. Lani je 21 borcev dobilo stanovanja, tako da jih je ostalo na seznamu čakajočih še 60. Lanski popis po republiških merilih je pokazal, da je upravičenih do stanovanja še 120 borcev, vendar odgovorni mislijo, da bodo s podrobnejšim obravnavanjem vsakega posameznika to število precej zmanjšali. Kot predvidevajo, bodo v dveh letih uredili zadnje stanovanjske zadeve. Lani je razen teh, ki so dobili stanovanja, 47 borcev kupilo zemljišča za gradnjo hiš, čaka pa jih še 30.

Kot tretja naloga je skrb za zdravljenje in oddih borcev. V skladu s socialnim stanjem posameznika so pošiljali borce na oddih zastoj ali za polovično ceno, lani pa so sprejeli še tretjo možnost in sicer 25 odstotni popust. Kam bo kdo šel lahko sam izbere, prej pa so lahko hodili samo na Vodiško planino ali v Novigrad. Od lani sta ta dva domova odprtega tipa, zato borci dobivajo samo povračilo dela ali vseh stroškov.

Kolikšno delo je opravil svet za zadeve borcev in invalidov se vidi tudi iz tega, da je v zadnjih dveh letih obravnaval 1020 zadev, kar pomeni, da se je ukvarjal s četrtino vseh borcev v občini.

KM

Iz Straže pri Novem mestu

Družbenopolitične organizacije z območja krajevne skupnosti Stra-

že pri Novem mestu so organizirale več prireditev v počastitev 50. obletnice ZKJ in sindikatov.

Tako je Združenje borcev v okviru teh prireditev za 1. maj organiziralo pohod pionirjev na partizansko Frato. Pionirska četa se je brala zgodaj zjutraj, vodila jo je učiteljica Danica Strupek, spremljal pa član ZB, logar Jože Zigman. Z zastavo na čelu so odkorakali po partizanskih stezah. Na Frati so jih počakali nekdanji partizanski borci, ki so bili med vojno v teh krajih. Pripovedovali so jim o bojih in drugih dogodkih. Nazadnje so pionirje pogostili.

Taborniki so prav tako 1. maja krenili na tridnevni pohod čez Rog in Suho krajino. Spotoma so se urili v opravljanju vojaških in političnih nalog. Imeli so s seboj tudi suho hrano, ki so jo dobili od oddelka za narodno obrambo, pa tudi vojaško opremo. Vodila sta jih dva člana ZB in ZROP. Spali so kot partizani, sami so tudi kuhali, hodili pa so daleč od vasi in cest. Obiskali so spomenike padlim borcem in se živče borce ter aktiviste okoli Žužemberka, Soteske in Brezove rebri. Na prizoriščih večjih bojev so jim borci in aktivisti pripovedovali o dogodkih. Dne 3. maja ob 16. uri se je taborniška izvidniška patrola, kakor je dobil naziv taborniški odred, vrnila v Stražo. Vsi so pohod odlično prenesli in doživeli na njem veliko lepega. Želimo še več takih pohodov!

Ivan Virant

GOSTINSKO PODJETJE

»ZVEZDA«

MURSKA SOBOTA, TITOVA 10
GOSTIŠČE, LENDAVSKA 39

nudi cenjenim gostom topla in hladna jedila, ter priznane in najboljše pijače — tujske sobe.

Vsem, ki potrebujejo miru in zdravja priporočamo obisk Moravskih Toplic v bližini Sobote.

EN MESEC V MORAVCIH — LETO DNI ZDRAVJA!

INVALIDI — BORCI! Ko se odločite, kam letos na zdravljenje, pridite v Morace. Spoznali boste, da ste se odločili prav.

Ob tabornem ognju

Nova kategorija „brezdomcev“

Stanovanjske probleme borcev NOV obravnavamo in rešujemo že vrsto let. Z jesenskim popisom vseh še nerešenih stanovanjskih zadev borcev naj bi bila v celoti zajeta stanovanjska problematika borcev, bi končno vedeli, kolike so potrebe in te skušali potem urejati v okviru možnosti. Denar, ki je za te namene predviden, laje upanje, da bodo najhujši stanovanjski problemi borcev v doglednem času rešeni.

Praksa pa kaže, da vseh problemov oziroma odprtih stanovanjskih zadev borcev še ne poznamo. Pojavljajo se novi »brezdomci«, če jih lahko tako imenujem.

Številni upokojeni borci, ki so vsa leta po vojni službovali kot pripadniki JLA ali drugih enot v različnih krajih države, se po upokojitvi vračajo v svoj rojstni kraj, kjer tudi žele imeti stanovanje. Vsi ti ali večina njih je imela stanovanje v kraju službovanja. Razlogi, zaradi katerih ta stanovanja zapuščajo, so različni. Možnosti zamenjave za stanovanje v kraju, kjer žele živeti, so majhne. Spet drugi so stanovanje prepustili svojim že poročenim otrokom. So pa tudi taki, ki so se razvezali in je stanovanje pripadlo družini.

Praviloma stanovanjski problemi takih ne bi smeli biti več skrb družbe, kratko malo črtati jih s seznama nerešenih stanovanjskih zadev borcev pa tudi ne gre. V nekaterih dolenskih občinah imajo čedalje več takih primerov in ne vedo, kako bi jih reševali. Prizadeti prihajajo na občinske odbore ZZB NOV in prosijo za posojilo za nakup ali gradnjo stanovanja, pa jim seve

ne morejo ustreči. Zneski posojil, ki jih lahko odobre posameznim proslcem, so zelo skromni, namenjeni v pretežni meri le za popravila ali dograditev stanovanj borcev. Morda bi lahko kaj več storili za take borce v tesnejšem sodelovanju borčevskih organizacij, komisij za borce pri občinskih skupščinah in JLA. Sliši se, da tudi JLA daje posojila rezervnim oficirjem za gradnjo stanovanj, pa bi bilo prav, če bi bilo glede tega čim tesnejše sodelovanje z organizacijami in organi, ki imajo na skrbi celotno stanovanjsko problematiko borcev NOV.

P. ROMANIC

Čigave žrtve?

V povojnih letih se pogosto srečujemo s pojmom žrtve fašističnega nasilja. Pri tem nam je vsem jasno, čigave so te žrtve, oziroma, kdo jih je povzročil. To so vsi tisti, ki so jih pobili okupatorji in njihovi pomagači, in vsi trpini, ki so umrli po zaporih in koncentracijskih taboriščih. Žrtve fašističnega nasilja so tudi vsi živi, ki so ostali zaradi ran in muk pohabljeni ali so si med vojno nakopali kako neozdravljivo bolezen ipd.

Včasih pa naletimo tudi na pojem žrtve narodnoosvobodilne vojske ali kratko žrtve NOV. Po besedni logiki bi bili to tisti, ki so bili v so-vražnikovih rokah in so padli kot narodni izdajalci. In vendar so te besede vklesane celo na nekaterih spomenikih, ki jih je zavedno ljudstvo postavilo v počastitev spomina na vse tiste, ki so med drugo svetovno vojno padli ali umrli za osvobodilno idejo, na spomenikih borcem narodnoosvobodilne vojne in žrtvam fašističnega nasilja...

Gre za pojem, ki lahko spravi koga v dvom, npr. obiskovalca iz tujine. Zato bi bilo prav, če

bi sestavljali besedil na spomenikih posvetili več pozornosti besedni logiki!

E. C.

Še enkrat „Ali je to res prekršek“

Podpisani Franc Šmon, tajnik ZB Zavodnje-Sentvid, sem na tem mestu dne 30. 7. 1968 objavil članek, v katerem sem se pritožil čez ravnanje podjetja »Izletnik« v Celju. V tem članku sem temu podjetju očital, da ne ustavlja pri grobovih talcev, konkretno pri grobovih talcev obešenih v Frankolovem. Napisal sem, da je tak način nekulturn in da so očitno v tem podjetju taki ljudje, ki si še danes želijo, da bi nacisti preganjali in obešali borce NOB. Poslušil sem se besed, da lahko predpise, da ni mogoče ustavljati pri grobovih borcev izdajo le bivši hlapci okupatorja, pri čemer sem zahteval, naj odgovorni ljudje pri celjskem »Izletniku« prekličejo in javno pojasnijo svoje dosedanje podlo ravnanje.

Ta članek sem napisal nepremišljeno in v skrajni razburjenosti. Ko je podjetje »Izletnik« zoper mene napadlo kazensko tožbo in ko sem zadevo premislil, sem ugotovil, da sem se prenačil. Pri podjetju »Izletnik« v Celju so vodilni ljudje borci in sodelavci NOB, kot sem to bil jaz in so vsa druga izražanja neprimerna. Tudi to podjetje, oziroma njegovi odgovorni delavci niso krivi, da pri grobovih talcev v Frankolovem niso urejena primerna parkirišča za avtobuse.

Zato moje trditve v članku, objavljenem dne 30. 7. 1968 v št. 30. v TV-15 pod rubriko »Ob tabornem ognju« prekličujem in iskreno obžalujem, ker sem s tem žalil delovne in dobre člane kolektiva podjetja »Izletnik« in bivše borce v tem kolektivu.

FRANC ŠMON

Iz zgodovine revolucije in ljudskega odpora

Bil sem kurir CK KPJ

Ivan Kokalj-Imre je na koroškem predelu znana osebnost revolucionarne dejavnosti. Danes živi v Ravnah na Koroškem, Tolsti vrh 28. Z njim sem se pogovarjal, kako je pred vojno v tem delu Slovenije bil ilegalni kurir CK KPJ.

Svojega začetka se Ivan Kokalj nekako takole spominja:

»Leta 1923 sem izstopil iz osnovne šole v takratnem Guštanju (Ravne na Koroškem). Hotel sem se učiti kakšne obrti. Za uk pa je bilo v tistih časih zelo slabo. Prežihov Voranc je videl, v kakšnem položaju sem, in mi je priškolil na pomoč. V takratni ravnanski železnici mi je oskrbel učno mesto ključavničarja. Ko sem se nekako vživel v ključavničarski poklic, mi je Prežihov Voranc začel odpirati oči. Pripovedoval mi je, kaj vse je videl v tujini, kot vojni ujetnik I. svetovne vojne in kot brezposeln (pozneje je bil član kominterne). Takratne razmere mi je znal predstaviti na preprost in na prepričljiv način, s kleno koroško besedo. Bolj ko sem ga poslušal, bolj sem ga spoštoval. Večkrat mi je naročil, naj temu ali onemu delavcu v ravnanski železnici odnesem kakšno sporočilo. Ko je vedel, da sem naročeno dobro opravil, je postal z menoj čedalje bolj zadovoljen. Prišel mi je dajati propagandni material, naperjen proti takratnemu režimu in Obznani. Ta opravila so bila posledno bolj pogosta. Kako so bili taki delavci — mojstri presenečeni, ko so opazili, kaj se skriva v njihovih žepih. Ob takih prilikah so se zbirali in tuhtali, kdo jih je to podtaknil. Tovrstno gradivo je prihajalo, kot sem pozneje zvedel, po tajnih zvezah v glavnem iz Pliberke in Lavamunda.

Pozneje me je prežihov Voranc določil, da bom za kurirja in da bom vzdrževal ilegalno zvezo prek jugoslovansko-avstrijske meje. Učil me je, kako naj bom poslej še bolj previden in kakšne zvižgače naj uporabljam. Pri tem je bil neverjetno iznajdljiv. Spominjam

se, kako je neki orožnik snubil mojo sestro in je večkrat potoval do jugoslovansko avstrijske meje. Takšno prilikost sem seveda večkrat izkoristil. Tako sem orožniku v vlak neopazno porinil v torbico pismo. Ko pa sva se že peljala proti Pliberku, sem ga zopet potegnil iz torbice, in orožnik tega ni opazil. Ne bom pozabil, kako me je Prežihov Voranc hotel preizkusiti, če sem radoveden. Kot ponavadi mi je izročil pismo in naročil, naj ga nesem v Gradec (Graz), povedal mi je tudi h komu. Naslovljenec sem pismo izročil. Ko ga je odprl, se je pričel glasno smejeti. Debelo sem ga pogledal. Pozneje sem ugotovil, čemu. Izročil sem naslovljencu kuverto, ki je bila prazna. Naslovljenec je bil z menoj prijazen, kot da se bi mi hotel opravičiti in nekako povedati, da previdnosti ni nikoli preveč.

Vsakihi 14 dni, včasih pa še večkrat, je bilo treba ilegalno prekrati avstrijsko-jugoslovansko mejo. Največkrat sem bil v Pliberku. Takrat, tj. 1925 ali 1926 leta smo imeli v Guštanju ilegalno organizacijo Sever. Bilo je veliko dopisovanje. Spominjam se, da so pisma prihajala iz Belgije, Holandije, Rusije in verjetno še od kod drugod. Prežihov Voranc je namreč imel kot član kominterne obilo stikov. Nikoli ne bom pozabil, kako sem menda 1928. leta peljal čez mejo nekaj ljudi, delegatov za III. kongres KPJ, ki je bil v tujini. Spotoma sem srečal tri vojake, ki sem jih osebno poznal. Zaprotil sem jih, naj gredo zraven. Šli smo skozi Dravograd proti Strojni. Odtod smo potem sami brez težav prišli v Lavamund. Pod Rimskim vrelcem v Kotljih smo imeli bunker. Tukaj smo se večkrat sestali. Da pa ljudje, ki so se zadrževali v tamkajšnjem hotelu, ne bi tega opazili, smo ob takih prilikah večkrat peli in igrali. Ljudje so se veselili in nekajkrat tudi zaplesali.

● Kakšni so danes tvoji občutki, ko se skušaš spomniti vsega tega?

»Takrat je bilo res hudo. Nekako sem občutil, da se s skupnimi močmi borimo za boljše pogoje življenja.

● O tem, kako so bili kompromitirani, je Ivan Kokalj povedal:

»Čeprav smo bili zelo previdni, smo bili izdani. V Guštanju so zaprli okrog 60 ljudi in odkrili celotno organizacijo. Takrat sem bil pri vojaki v Plevju v Črni gori. To je bilo 1930. leta. Dve uri pred mojo aretacijo me je neki kapetan I. razr. pozorno pogledal in mi dejal: če sem politično dovolj močan, potem naj se z njimi dam, če ne, naj raje molčim. Raje sem molčal. Pred postrojeno četo so me zmerjali, da sem izdajalec domovine, in mi strgali čin kapljarja. Drugi dan so me zvezanega odpeljali v Sarajevo na vojaško sodišče. Tamkaj je bil neki major, ki je dobesečno dejal: »Šta se to nas tiče, vodite ga v Ljubljano.« V Ljubljani sem bil zaprt tri mesece in pol. Med preiskavo so me neprestano spraševali, koga poznam v Guštanju in, če sem slišal za Prežihovega Voranca. Seveda ga poznam sem dejal. Kakšen je, so me še naprej spraševali. Povedal sem, da ga poznam kot dobrega človeka, drugače pa ne vem, kakšen je. Verjetno je to zaleglo, ker potem niso nič več vrtali vame. K meni je pristopil neki odvetnik in me vprašal, če se bom pritožil. Seveda se bom. Zdaj sem jih jaz vprašal, kako to, da imajo zaprtega vojaka kraljeve vojske. Potem so me zopet poslali nazaj v Črno goro. Spremlstva mi seveda niso dodelili. Najbrž zato, ker sem nanje napravil dober vtis. Verjetno so bili prepričani, da spremstva ne potrebujem in da se bom zanesljivo javil svojemu vojaškemu starešini. Namesto tega sem odpotoval v Avstrijo in se šele po 27 dneh zamude pridružil svoji enoti. To sem jih slišal. Če me nekateri ne bi bili zaščitili, ne vem kako bi bilo z menoj. Poslej sem služil kadroviski rok pod strogo kontrolo, seveda brez orožja. Poslali so me drugam. Zdaj sem pa

sel okrog 80 konj, razen tega sem velikokrat igral na harmoniko in zraven pel. Po tem so me zelo poznali. Morda tudi zaradi tega niso z menoj naredili kaj drugega kot to, da so me določili za pastirja.

Vojaški rok sem odslužil in prišel sem domov v Guštanj. Naše ilegalno delo je bilo omrtvičeno, saj je bila domala razbita vsa organizacija. V nekaj dneh sem staknil novo zvezo, in sicer v Celovcu, kjer je bilo takrat prehodno zastopstvo CK KPJ. Predstavljal ga je Hudales. To je bil star komunist iz Moskve, ki je končal komunistično univerzo za manjšinska vprašanja in je bil poslej instruktor CK KPJ za Jugoslavijo. To je bilo v aprilu 1931. leta. Tako sem zopet pričel razpečavati gradivo in končno smo uspeli našo organizacijo zopet utrditi. Ustanovili smo nekaj osnovnih organizacij. Zdaj smo zopet imeli redne stike z Mariborom, Zagrebom in tja do Boke Kotorske. Mislim, da smo vzdrževali zveze še z drugimi kraji v Jugoslaviji.

Aprila 1932 sem bil ponovno aretiran. Zgrabili so me blizu Lavamunda. Izdala me je tesarjeva žena. Njen mož je delal v Avstriji in je pomagal prenašati raznovrstno literaturo. V njegovi uti smo imeli bunker, kjer smo shranjevali gradivo. Zjutraj ob petih so me vklenili in me pričeli tepsti. Odgnali so me na moj dom na Tolsti vrh. Dovolili so mi, da sem se umil in najedel, zato so mi tudi sneli verige. Kmalu se mi je porodila misel, da bi pobegnil. Navdajale so me namreč temne slutnje, da me bodo še naprej mučili, potem pa ubili. Skočil sem do bližnjih vrat, potem pa po hribu navzdol in se skril v Čevlju. Morda sem takrat dosegel nov svetovni rekord v teku, tako hitro sem bežal... Ne vem, kako to, da me ni zadela nobena krogla; orožniki so namreč kot brez uma streljali za menoj. Dva dni sem čakal v kleti na gradu Turnejevega grofa v Guštanju, potem sem jo mahnil proti Strojni in v Lavamund. V Celovcu sem zopet srečal Hudalesa. Potem sem odpotoval prek Dunaja in Berlina v Moskvo, kjer sem obiskoval šolo do 1936. leta. Takrat je bilo v Moskvi enajst Ravenčanov, od katerih sem ostal živ samo jaz. Tega leta sem bil poslan v Španijo kot vojaški instruktor za avtomatično orožje in za miniranje. Z zadnjim bataljonom sem se umikal iz Španije. To je bila specialna enota, ki smo jo bili ponovno ustanovili, da bi španski republikani nudili še zadnjo pomoč. Potem sem bil v lagerju Sansyprien pod Pireneji v Franciji. Po dveh mesecih in pol sem krenil v Pariz, Havre, London in z ladjo v Sibirsk, Leningrad in v Moskvo. Tukaj sem bil na okrevanju. Potem sem se za 4 mesece zaposlil pri rdeči pomoči, katere predsednik je bila Nadježda K. Krupskaja. Nato sem šel delat v Šarikov podšipnik — tovarni krogljnih ležajev do konca 1939. leta. Po nalogu kominterne sem obiskoval enoletno šolo za funkcionarje kominterne. Šolo je vodil Georgij Dimitrov, ki je na samem začetku povedal, naj bomo pripravljeni, da bomo šli, kamor nas bodo poslali. Kdor se s tem ne strinja, naj kar zdaj pove in zapusti to šolo. Tako nekako je takrat poudaril ta prekaljeni funkcionar in tovariš. Bil je neverjetno inteligenten in zelo smo ga cenili. Veliko smo se učili. Obravnavali smo marksizem-leninizem in vojaške vede. V tej šoli sem bil do 1941. leta.

● Povej mi, kako si doživel začetek II. svetovne vojne.

»Že prvi večer po vdoru nemških enot na ozemlje Sovjetske zveze smo v okolici Puškina, tj. 80 km proti Smolensku, lovili nemške padalce. Septembra 1941 so me poklicali v Moskvo. Poslan sem bil v Turčijo, da tam organiziram partizanstvo. Tam je takrat bilo precej Jugoslovancev. V Turčiji

sem bil dva meseca. Pripotoval sem s tranzitno vizo in jugoslovanskim potnim listom, ki sem ga bil dobil na jugoslovanskem konzulatu v Moskvi. Izročil mi ga je Simović, kraljevski konzul. Na turškem konzulatu mi niso hoteli dati vstopne, ampak samo tranzitno vizo. Zato sem moral potovati čez Leninnakan v Turčijo; moral sem ostati v Ankari. Potem sem odpotoval v Istanbul, kjer sem s pomočjo Jugoslovancev dobil zvezo z Rusi in v kraju organiziral partizanski štab. To je bila skupina 14 ljudi, ki so se urili v partizanski taktiki in v orožju. Štab je bil pripravljen, če bi Turčija stopila v vojno. V tem primeru — tako smo predvidevali — bi Nemci krenili na vzhod skozi Bolgarijo in Sirijo na Srednji vzhod. Po dveh mesecih sem na kraljevski konzulat v Turčiji naslovil prošnjo, da mi dovolijo bivanje v tej deželi. Prošnjo so mi odobrili, me aretirali in me postavili na sirsko mejo. Potem sem odšel na Bližnji vzhod in se zadrževal v Bejrutu, Haifi in v Jeruzalemu.

Tukaj sem opazil kraljevo vojsko predvojne Jugoslavije. Z njo so bili Pero Živković in kralj Peter II. Oba in še drugi oficirji so sestavljali novo jugoslovansko armado. Veliko so govorili, da se edini general Draža Mihajlović bori v Jugoslaviji za interese narodov Jugoslavije in nihče drug. O tem so celo predvajali filme in vojaki so jih morali obiskovati. V mesto niso smeli iti prosto, vedno so prikorakali in odkorakali. Tudi nobenih stikov niso smeli imeti s tamkajšnjimi ljudmi. Takšno disciplino so vzdrževali zato, da vojaki ne bi zvedeli, kaj se pravzaprav dogaja v Jugoslaviji. Ti vojaki do II. zasedanja AVNOJ niso imeli o dogodkih v Jugoslaviji prave predstave. S težavo nam je uspelo, da smo postopoma pričeli vojakom odpirati oči o tem, da se v Jugoslaviji edino NOV z maršalom Titom ob podpori vseh narodov Jugoslavije bori proti Nemcem za osvoboditev. V njihov lager v Haifi smo pošiljali različne propagandni material o tem, kaj se dogaja v Jugoslaviji. Večkrat smo jim tudi pisali, da je domovina samo ena, in če jo zgubijo, je nimajo več. Spominjam se, da so bili glavni agitatorji te kraljeve vojske Stropnik, Prosen in Zupančič. To so bili višji oficirji, ki so menda odnesli iz Jugoslavije precej zlata in ki so poslej dobivali lepe plače.

Prav gotovo zaradi političnih in vojaških dogodkov so se leta 1943. morali vojaki odločiti, kdo bo ostal v kraljevi vojski in kdo gre k partizanom. Tisti, ki so se odločili za prvo, so dobili plačo v funtsterlingih in poleg opreme še druge dobrrote in ugodnosti. Drugi pa seveda ničesar. Kljub temu je precej vojakov prestopilo na partizansko stran. Zaradi tega so jih seveda zelo šikanirali. V lagerju so jim celo nekaj razbili. Tu so me »Jugoslovanci« ovačili Angležem, ki so me za šest tednov zaprli v grad kralja Davida v Jeruzalemu. Potem sem odšel v Bagdad, v Basro (kraj med Evfratom in Tigrisom), v Teheran, pozneje v Kairo, kjer sem bil do 1945. leta. Tega leta sem se vozil iz Aleksandrije v Malto v Grčiji, potem v Neapelj in Bari. Po morju smo potovali 19 dni med minami.

Nadaljevanje na 3. strani

Fotografija z vprašajem

Nekaj mladih borcev v čolnu, sredi precej široke reke... To se je zgodilo v letu 1944 v drugi polovici ali pozno spomladi 1945, kar sodimo po uniformah. Oba brodnika sta civilista, eden star, drugi deček, oblečen v dele uniform. Toda kje se je to zgodilo? Lahko da je fotografija zašla k nam iz Hrvaške ali Bosne, morda je reka na sliki Kolpa? To lahko sklepamo iz oblačil obeh civilnih brodnikov, saj je znano, da je v teh krajih proti koncu vojne vladala velika stiska in da so ljudje nosili zavržene dele uniform. Glede »fotografije z vprašajem« v 20. številki našega lista nam je poslal dodatno pojasnilo tovariš Jakob Miakar-Jaka iz Starega trga pri Ložu. Tovariš Miakar potrjuje navedbe tovariša Zvoneta Varine. Peti z leve proti desni v ospredju je poročnik Stane Novak-Fužinec, namestnik komandanta enega izmed bataljonov 14. brigade. Tretji od leve proti desni pa je Jakob Miakar-Jaka, tedaj pomočnik komisarja čete, katere komandir je bil Mirko Skočir iz Kobarida. Tovarišica Marija Znidarsič iz Starega trga pa nam je poslala pismo, v katerem piše o »fotografiji z vprašajem« v 21. številki našega lista. Fotografija predstavlja skupino tečajnikov nižje partijske šole spomladi 1944 v Babnem polju na Notranjskem. Največji v skupini je Andrej Petelin, tovariš brez bluze je sekretar notranjskega okrožja Ljube Miakar-Ljubo. Mitraljezec je tovariš Tarzan, na sliki so tudi tovarišice Ivanka, Angelica in Dragica. Na tečaju je bilo 16 tovarišev in 6 tovarišic. Zato na sliki ni vseh, ni Marije Znidarsič, Anke, Nuše ter kuharice Slavke.

Pisma uredništvu

„Radgonski primer“ upajmo, da zadnjic

V letošnji 21. številki našega lista, ki je izšla 28. maja, je bilo na 4. strani natisnjeno pismo tovariša Manka Golarja iz Radgone kot odgovor na moj članek »Ob radgonskem primeru«, objavljen na 2. strani 18. letošnje številke našega lista.

Kot je glavni urednik obljubil, odgovorjam na pismo tovariša Golarja, ko sta za nami izredna občinska konferenca ZKS in konferenca SZDL.

Že v začetku svojega pisma me tovariš Golar dolži, da sem nasedel »nekaterim« članom ZB v radgonski občini, pa tudi »še nekomu drugemu«. Lahko zapišem, da so podobno »nasedli« tudi številni drugi novinarji, ki so obiskali Radgono, saj je vsebina njihovega pisanja v glavnem enaka kot vsebina mojega. Končno pa bi si upal trditi, da so »nasedli« tudi člani komisije, ki jih je v Radgono poslala republiška konferenca SZDL in katerih poročilo je ob koncu občinske konference SZDL dne 29. maja prebral tovariš Simonič, član republiške konference SZDL.

Poleg tega bi o tem »nasedanju« povedal še nekaj. Nisem novinec pri novinarskem delu, pa tudi ne v družbenopolitičnem, bil sem tudi preiskovalec pri organih notranjih zadev in potemtakem vem, kdaj in komu lahko verjamem. Obtožbe, izrečene na javnem zborovanju (kakršna je bila razširjena seja občinskega odbora ZZB v Radgoni), ki jih povrh nihče izmed prizadetih ne skuša ovreči, so novinarju lahko dokaz in jih lahko zapiše. Če pride do tožbe, je novinar oproščen, četudi se izkaže, da kot neresnične, pač pa v tem primeru zanje odgovarja tisti, ki jih je izrekel na javnem zborovanju. Zato, da bi ugotovil nesporno resnico, če je količjak izkušen, skuša preverjati izjave na javnem zborovanju tudi drugače. To sem naredil tudi jaz in govoril z mnogimi ljudmi v Radgoni in povrh prebral je pisanje drugih listov. Če dva človeka, ki se ne poznata in govorita kljub temu enako, nekaj potrdita, potem najbrž temu lahko verjamemo.

Nadalje bi se dotaknil trditve tovariša Golarja o tem, kako je na »partijskem sestanku« radgonskih komunistov eden izmed navzočih razpravljaj o mojem članku. Ni jasno, za kakšen »partijski sestanek« gre. Najbrž je tovariš Golar mislil na izredno občinsko konferenco Zveze komunistov v Radgoni? Kot sem obveščen, je tam res nekdaj javno izrazil, da z mojim pisanjem ni zadovoljen. Če ni bil to Manko Golar sam, se je najbrž s tem govornikom strinjal. Toda istočasno ni povedal, da so se drugi navzoči s pisanjem tiska in mojim člankom strinjali in ga brali. Končno pa je tudi tovariš Rous, ki ima zadosti razlogov, da je ob pisanju časopisov nezadovoljen, na občinski konferenci SZDL izjavil, da je tisk pisal tako, kot so novinarji zvedeli v Radgoni.

Da ne bi ponovno našteval vseh trditvev v svojem prvem članku in ki jih tovariš Golar kratko malo označuje kot izmišljotine, bi ponovno zapisal, da so o vsem tem pisali tudi drugi časopisi, da o tem na dolgo in široko govorijo po vsej radgonski občini in da ni težko priti do pric in do dokumentov, razen tega pa je bilo vse in še veliko več izrečenega na javnih zborovanjih. Marsičesa pa ljudje tudi niso izrekli, ne zato, ker bi se koga bali, ampak v želji, da ne bi bili preveč drobnjakarski ali celo dolgočasni.

Tovariš Golar se med drugim v svojem pismu tudi sprašuje, ali sem morda jaz napisal izjavo tovariša Markona iz Apač. Na to lahko odgovorim, da sem jo res zapisal, seveda po besedah tovariša Markona samega. Zelo pa zame-rim tovariša Golarja, da je ob imenu Makron zapisal tudi »iz-

ključen komunist«. Ta pripomba diši po vnaprejšnji diskvalifikaciji tovariša Markona in je del splošne gonje proti vsem, ki se v radgonski občini niso strinjali s prejšnjo vodilno skupino. Le-te so zato označevali kot politične sumljive, nergače, socializmu sovražne ljudi itd. Ali ni tako stališče doživelo poloma v naši družbi že zdavnaj, nazadnje pa na IV. plenumu CK ZKJ na Brionih? Nihče pa se ni glede tovariša Markona, ki je star partizan in ki je vsa leta po vojni veliko delal in tudi naredil v skladu s svojimi možnostmi, vprašal, zakaj je bil izključen in, če je bila ta kazen umestna. Ali se je že kdaj kdo vprašal, zakaj je toliko starih komunistov izstopilo iz ZK, med drugim tudi v radgonski občini? In končno, ali ni tudi med nečlani ZK veliko poštenih in dobrih ljudi, ki bi zaslužili da so člani, pa tega niso mogli zaradi različnih osebnih razlogov. Veliko je tudi ljudi, ki so upravičeno užaljeni, ker so zaradi svoje načelnosti v preteklosti hudo trpeli. Marsikdaj pa je okolica do teh ljudi tudi toga in ozka. Ali ni tovariš Markon s svojim delom po izključitvi velikokrat dokazal, da je še vedno komunist in da uživa zaupanje članov ZB in drugih ljudi.

Se in še bi lahko pisal ne samo v odgovor Manku Golarju, ampak tudi pojasnjeval vse, kar je bilo doslej izrečenega in zapisanega o »radgonskem primeru«. Nihče ne more zanikati, da sta zdaj v Radgoni dve stranki in da so nasprotja žgoča. Mnogi obe stranki enačijo, češ da sta bili enaki v postopkih. Zato ni nič čudnega, če je med drugimi izredna občinska konferenca ZK sprejela sklep, da se morajo medsebojne obdolžitve nehati in da morajo komunisti z deli pokazati, da jim gre v prvi vrsti za napredek občine. Tovariš Golar, ki je bil na tej konferenci, pa je takoj po njej najbrž prvi prekršil ta sklep in napisal pismo, ki smo ga objavili, v njem pa v ime tovariša Kovača našemu listu zagrozil tudi s tožbo. Naj zapišem še to, da je večina komunistov, ki so bili vpleteni v spore, z veseljem sprejela sklep konference in se odločila za spravo ter se podredila sodbi, ki jo bo prinesel čas.

Eden izmed tistih, ki so ostali še vedno na barikadah, pa je tovariš Golar. Že takrat, ko se je odpovedal položaju podpredsednika občinske skupščine, je izjavil, da ne more sodelovati s »sedanjo garnituro«. V tem duhu je nastopil tudi na seji občinske skupščine dne 27. maja, vsaj navzoči so njegove besede tako ocenili. Kako bo svoja dejanja in besede zagovarjal pred ZK in kam bo zašel, če bo tako nadaljeval?

Končno pa se tovarišu Golarju tudi zahvaljujem, da je z vsebino svojega pisma potrdil navedbe v mojem članku.

Mile Pavlin

Še eno mnenje

Nisem se mislil javno vmešavati v polemiko okrog volitev v Gornji Radgoni, toda pismo Manka Golarja, ki je bilo priobčeno v zadnji številki TV-15, je tudi mene vzpodbudilo, da napišem nekaj vrstic.

Ne glede na to, da vrsto let ne živim v Radgoni, pa vendar kolikor toliko poznam razmere v tem kraju, ker vsako leto prihajam tja na obisk. Politične razmere spremljam vse od takrat, ko sem bil tam politični aktivist. V odnosu do obeh »sprtiha strani« v Gornji Radgoni ničem biti arbitrer, želim pa bi pojasniti nekatera dejstva, na nekatera vprašanja pa bi hotel dobiti odgovore.

Naj mi tovariš Branko Zdravec ne zameri, če bom pred javnostjo povedal to, kar sam v svojih izjavah zaradi skromnosti ni navedel, in naj mi oprostijo ljudje sedme sile, če jih opozorim, da so v prid Zdravca premalo napisali.

Zato naj borci skopo spoznajo, kdo je Branko Zdravec.

Med okupacijo se je vključil v NOB in pozneje aktivno stopil v partizane. Bil je med redkimi, ki so takrat v Slovenskih gorah po-večali število naših borcev zaradi

še ne dovolj razvite mreže partizanskih enot in tudi zaradi neugodnih okoliščin terena ter velikega pritiska okupatorja in domačih vermanov. V NOB je prispeval velik delež in častno opravil svoje mesto in delovanje.

Po osvoboditvi je takoj dobil pomembne funkcije. Bil je tajnik okraja, predsednik okraja, predsednik občine, republiški poslanec, vselej tudi član političnih forumov. Mlajši aktivisti sedaj ne poznajo težav aktivizma takoj po osvoboditvi in še nekaj let pozneje. Ne poznajo težav v zvezi z odkupi, z ustanavljanjem zadrug, velikih udarniških akcij, naporov v zvezi z gradnjo zadrugnih domov in drugih prostovoljnih akcij. Po izbruhu Informbiroja, ko smo morali vse gospodarske stike z vzhoda preusmeriti na zahod, je gospodarsko stanje zahtevalo novih naporov in prizadevanj. Pospeševati je bilo treba izvoz lesa in drugih artiklov. Morali smo razpisovati posojila in načeti vrsto akcij političnega, gospodarskega in obrambnega značaja. Tovariš Zdravec je bil vselej na strani progresivnih sil, neuklonljiv, pošten do naše revolucije in neustrašen borec pri izgradnji socialistične družbe. Do sočloveka je bil vedno dovolj širok in pošten. Mimogrede naj omenim, da mi je takrat, ko je Manko Golar zaradi nesporazumov na radgonski šoli odšel na novo delovno mesto v Radence, Zdravec povedal, da se mu ne zdi prav, kar počenjajo z Golarjem. Ne mislim s tem reči, da zaradi take Zdravčeve širokoprčnosti Golar ne bi smel agitirati za drugega kandidata, vseeno pa bi od njega pričakoval, ker Zdravca dobro poznam od osvoboditve dalje, da bi ga vsaj z besedico omenil, čeprav v negativnem smislu.

Zdravec je skrbel tudi za lastno izobrazbo, zato je v Mariboru končal višjo pravno šolo. Z veseljem je pričakoval namestitve v Radgoni ali Radencih. Toda med tem časom so bili ustoličeni novi ljudje in novi pogledi na kadrovske zasedbe. Ni mu uspelo dobiti zaposlitve ne v Radgoni ne v Radencih, moral je najti novo delovno mesto v 15 km oddaljeni Murški Soboti. Namesto plačila je dobil kazen. Pa ne samo to. Nekateri mladi ljudje na političnih forumih in občinski upravi so ga proglasili za političnega invalida, za stalinista, za konservativca, za frakcionarja. Vzdevke je lahko dajati, če hočeš nekoga žaliti. To prakso zelo dobro uporabljajo v Rusiji, kjer je vse, kar se ne rodi v Kremlju, revizionistično, kontrarevolucionarno in konservativno. Dobro, sposobne in poštene ljudi so marsikje potisnili ob stran in ko so jih pasivizirali, so jih proglasili za frakcionarje. Zdravec kljub tej krivici ni odnehal, je še vedno spoštovan, ugleden in aktiven komunist.

Borci bodo sedaj ob branju lahko spoznali, proti komu je bila v Radgoni uradno naperjena ost in zoper koga se je v volitvi vne-mi zavzemal pisec Manko Golar.

V Radgoni pa ima nova politična garnitura na vesti tudi sposobnega in poštenega komunisto, bivšega sekretarja občinskega komiteja v Gornji Radgoni Eda Kranjčevića, ki potem, ko je uspešno končal Visoko šolo za politične vede v Ljubljani, v Gornji Radgoni ni dobil več delovnega mesta.

Dolžan sem sedaj še nekaj odgovorov na pismo Manka Golarja.

Glede samih postopkov ob volitvah smo dobili več ali manj že odgovore v časopisih in v ob-sodbi, ki so jo izrekli politični forumi na sestankih v Gornji Radgoni. V mislih imam članek Franca Setinca v Komunistu in izjavo sekretarja CK ZKS Marince, ki je med drugim dejal, da Zveza komunistov v Gornji Radgoni ne bo izšla poražena, če bo znala samokritično obračunati tudi z lastnimi slabostmi. Menim, da je imela Zveza združen borcev prav, da je podpirala kandidature Zdravca in v neenakem boju zmagala. Če pa nekateri dvomijo o pravičnosti izvolitve, naj posežejo še po enem sredstvu našega demokratičnega mehanizma, po referendumu, ki bi lahko dal odgovor, kako mislijo volivci. Jaz bi to možnost dopustil.

O gospodarskem stanju in eksperimentih (mislim na izgradnjo ogromnih hlevov v Podgradu) v

Nadaljevanje na 8. strani

Pripoveduje: O. Križanovski-Igor

Piše: Mile Pavlin

Pogovor s črnogledim humoristom

Šel sem jo obiskat, se smukal okoli nje kot maček okoli vrele kaše, ji pihal na dušo in pripovedoval razne dogodivščine. Ves čas pa so se mi tako kot mački klobase sukali v zavesti lističi z vprašanji. Nazadnje sem opazil, da je v košu za papir nekaj listov z vprašanji, ki jih je Mimica zaradi raznih napak zavrgla. Trenutek njene zatopljenosti v delo sem izkoristil in se sklonil v koš za odpadke ter iz njega potegnil nekaj listkov. Seveda ne samo zase, tudi za dobre tovariše. Toda Janez in Uto nista upala v uspešno izvedbo.

Izmed vseh listkov sem izbral enega z najlažjimi vprašanji in se začel učiti.

Potem sem na izpitih potegnil z mize svoja vprašanja, začel hliniti kašelj, in medtem brž zamenjal listka. Seveda sem odgovarjal tako kot kak predavatelj, in najbrž nisem bil daleč od tega, da ostanem kar v partijski šoli. Za nagrado sem dobil kot eden izmed desetih knjigo »Zgodovina VKP/b« s posvetilom. Zgodilo se je tudi, da je Uto, ki se je učil veliko več od mene, opravil tečaj samo z dobrim uspehom, jaz pa s prav dobrim.

Tečaj se je končal s sodčkom dobre kapljice, razdelili so nam tudi nekaj tobaka in tudi miting smo imeli. Spet smo si izposodili razne ljudi in se ponorčevali iz vsega, kar nam ni bilo všeč. Tečajniki smo se tudi zaobljubili, da se bomo takoj po končani vojni zbrali v Ljubljani pred Figovcem. Toda minilo je že četrto stoletje, sestanka pa še ni bilo...

Nato smo se poslovlili od taborišča in spet so nam zavzeli oči. Tapljali smo v dolino in snežinke so naletavale ter nam obetale še eno partizansko zimo. Ze smo bili v Poljanah in treba se je bilo posloviti.

Mimo Mrvarice, kjer sem imel krajši partijski tečaj, sem jo mahnil proti Semiču. Oglasil sem se pri kurirjih pri Tajčbirtu, nato pa sem zavil proti Ručetni vasi. Tam ni bilo nikogar, ker so naši pravkar odbijali domobranske in nemške napade okoli Koprivnika.

Spet sem prevzel komisarsko funkcijo.

Vprašanje: Zdej, ko si se vrnil oborožen z znanjem s partijskega tečaja, menda nisi bil več tolikokrat na raportu? Kako si opravljal svojo službo v zadovoljstvo svojih predstojnikov?

Tovariša Janeza je kot komisarja glavnega štaba zamenjal tovariš Kidrič, ki me ni poznal. Tudi Staneta ni bilo več med nami.

Večkrat nas je obiskalo frontno gledališče 7. korpusa, hodili smo tudi v kino v Črnomelj, od vseh strani so prihajale novice o novih zmagah. Najhuje je bilo, ko sem hotel tudi v brigadi razmašati modrost, ki sem se je naučil. Začel sem s »slovarjem tujk«, s katerim sem bil požel odobravanje v šoli. Na »stenčasu« v treh vaseh se je pojavila črka »A«. Naj navedem nekaj cvetk s tega humorističnega slovarja:

Najprej kratek uvod, ki je kajpak dobesedno prepisan iz tistega »stenčasa«:

»Ker tujke preplavljajo predavanja, katerim smo priče, čutim kot komisar za dolžnost, da iste osvetlim z vidika partizanskega pojmovanja, saj je navsezadnje njim tudi namenjen cirkus, pardon, ciklus predavanj, katera z vso vnuemo, kot sem že omenil, prireja Agitrop glavnega štaba NOV in POS na položaju Ručetna vas, Srednja vas, Paka in na Rožancu. Moj govor je namenjen dokumentaciji potreb po razlagi novih tujk. Pri tem ne mislim na tovarišice kot tujke, ampak na skrivnostno-čarobno zveneče besede, ki se na nekakšen politično-alkemijski način pojavljajo pred širokimi ljudskimi masami, živčnimi kljub veliki revoluciji nove oblasti še vedno v temi neznanja. Prve tujke so prodrle v svet ljudskega širokega pojmovanja. Kot primer jih navajam nekaj: konspiracija, agitacija, frakcija, revizicija, oportunitizem, sektaštvo itd. Seveda pa ne smemo prezreti tujke birokracija, kajti pod tem pojmom smo imeli v zadnjem obdobju kar štiri temeljite razprave, pardon, diskusije. Nič več ni zadrege za aktiviste in komisarje, kajti odprlo se je novo področje nekdanjemu preprostemu ljudskemu govoru. Pojem »vsi v partizane« je že tako temeljito obdelan, da se lahko samo še čudimo, kdo naj bi še šel. Če ima zavest, je že zdavnaj v brigadi. V mislih imam Belo krajino in Dolenjsko, zato zdaj obravnavamo na masovnih mitingih demokracijo, birokratizem, sektaštvo, frakcionarstvo, SNOS, lokalpatriotizem. Kmetje spoštljivo poslušajo in ugičajo, koliko knjig je moral revež prebrati, da je zajel tako učnost, ki jo tako neizčrpno obdeluje, da jo bodo morda razumeli šele njegovi sinovi ali celo vnuki. S ploskanjem nagradijo ognjevitega govornika, pozneje pa sprašujejo posamezne partizane, največkrat take, ki prihajajo v patrolo na žic osnovi. Ti potem v vsej temeljitosti razkladajo tujke, katerih kar mrgoli kot uši po daljši ofenzivi. Zato sem tudi dolžan obelodaniti pojme najvažnejših tujk. Seveda bom začel s prvo črko v abecedi, z »A«. Ker zahteva ta obrazložitev temeljitega poglobljanja, mi ne zamerite, da bom popolno pojasnilo dal šele v svobodi, ki v vsej impozantni obliki prihaja kljub vse večji fašistični agresiji. Zavezniške sile so faktor in empirijske analize dokumentirajo neizpodbiten fiasko, katerega smo priča v zadnji periodi sedanjega boja za demokracijo in svobodo, ki nam bo omogočila minimalen in maksimalen program socialistične družbe. Torej, da pričnem z »A«, zakaj za »A«, upam, da sem dovolj egzagno objasniti že v uvodu, torej (samo nekaj primerov) »A«.

A: Včasih dodatek za karakteristiko. Namesto moralen amoralen, normalen-anormalen itd.

Abdikacija: odpoved prestolu ali položaju.

Abeceda: mnogim edina neznanka, če še nimajo diplome.

Abonent: stalni zicar cigaret od najbližjih znancev, kurir etapnih kuhinj in privatnih zvez.

Abstinent: Partizan v Rogu ali na podobnem terenu.

Absolutist: Hitler in intendanova mula baze 21.

Adaptacija: Preureditev angleške ali domobranske oziroma švabske uniforme po zvezah z intendanti in seveda tudi krojači.

Adio!: italijanski zbogom septembra 1943.

Administracija: začetek pismene birokracije v NOB (pod-črtano).

Agonija: sedanje razdobje hitlerjevih in domobranskih enot.

Agresija: fašistični kulturni turizem v tuje dežele.

Aha: prvi odmev možganske blajtengce.

Akrobacija: posebne vrste hoja po zaraščenih hostah.

Aklimatizacija: prilagoditev na vse vrste »prekomanda«.

(Nadaljevanje)

Vojaška veda in tehnika

Svedska matična ladja za podmornice

Na Svedskem grade posebno 2700 tonsko matično ladjo za podmornice, uporabljali pa jo bodo lahko tudi za polaganje min. Ladja bo imela dizelske motorje in bo plula s hitrostjo do 30 km na uro. Oborožena bo s tremi protiletalskimi topovi 40 mm.

Novi tipi sovjetskih prestrezalcev

Po ameriških uradnih virih imajo v Sovjetski zvezi vrsto prototipov novih lovskih letal. Ti prototipi imajo po NATO kodeksu naslednje oznake:

Prestrezalec »Foxbat« je najnovejša inačica znanih sovjetskih letal Mig. Ta je Mig-23, ki ga menda izdelujejo že serijsko. Prva letala te vrste nameravajo uvesti v oborožitev še letos. Prestrezalec Mig-23 je mnogo boljši od Mig-21. Njegova hitrost znaša 2,8 maha (približno 3000 km na uro), oborožitev pa mu je težka 1800 kg. Letalo je opremljeno z najsoodobnejšo elektroniko, med drugim tudi z radarjem in računalnikom.

Prestrezalec z deltastimi krili »Flagon A« leti prav tako hitro kot Mig-23, namenjen pa je za napade na letala, ki skušajo nad cilj prodreti s poletom nizko pri tleh.

Prestrezalec »Flagon B« je inačica STOL (letalo, ki potrebuje za vzlet in pristank zelo kratko stezo) letala »Flagon A«.

Prestrezalec »Flogger« ima gibljiva krila, leti pa s hitrostjo 3000 km na uro.

Prestrezalec »Faithless« ima tudi vse značilnosti STOL letala.

Lovsko letalo »Freehand« spada med VTOL letala (ta letala se lahko dvigajo in pristajajo navpično). Ima turboreakcijski motor in se lahko iz vodoravnega takoj premakne v pokončno lego.

Italijanska fregata »Alpino«

Nova italijanska fregata »Alpino« je prototip, po katerem bodo izdelali še serijo drugih takšnih fregat. Ima 2689 ton, dolga je 113, široka pa 13 metrov. Oborožena je s šestimi protiletalskimi topovi 76 mm, s dvema tricevnima lanserjema za spuščanje protipodmorniških torpedov, s dvema protipodmorniškim raketnim metalcema in s enim metalcem proti podmorniškim bomb. Razen tega ima še dva protipodmorniška helikopterja, njun hangar pa je na krmi.

Izjava generala Lemnitzerja o sovjetski nevarnosti

Ameriški časopis »US News and World Report« je pred kratkim objavil avtorizirano izjavo vrhovnega zavezniškega komandanta v Evropi generala Lemnitzerja, češ da vojaška moč Sovjetske zveze daleč presega njene obrambne potrebe in da »predstavlja enako grožnjo, kot je bila pred dvajsetimi leti, ko so ustanovili NATO pakt.«

Razen tega je še rekel, da je jalov sovjetski izgovor o obrambi pred NATO. »NATO je obrambna zveza. Oni to vedo. Mi nismo dovolj močni, da bi lahko napadli njihove velike vojaške kapacitete.«

Rekordno število novih ladij

V tretjem tromesečju prejšnjega leta je bilo v gradnji (brez ZSSR in Kitajske) 44 milijonov ton ladij, kar je bilo za skoro štiri milijone ton več kot v prejšnjem tromesečju.

Se nadalje se največ ladij gradi na Japonskem (približno 40 odst.). Svedska je sicer na drugem mestu, vendar s petkrat manjšo tonažo novih ladij, kot jo ima Japonska. Nato si sledi Zahodna Nemčija, Velika Britanija, Francija in Italija.

Izmed 133 supertankerjev, ki imajo vsak po najmanj 100.000 BRT, jih grade Japonci 58, Svedi 16, Nizozemci 12, Francozi in Danci pa po 11.

Obrambna vzgoja in ljudska zaščita

Sovjetska vojna mornarica

V manj kot dvajsetih letih se je sovjetska vojna mornarica tako razvila, da časopisje samo njej posveča celo po več stolpcev prostora.

Iz zgodovine sicer vemo, da je bila ruska mornarica tudi že poprej močna. V zadnjih dveh stoletjih je nekajkrat opaziti rusko prizadevanje za povečanjem pomorskih sil, toda vlade, ki so si v tem obdobju sledile, se za to niso mnogo zanimale.

Med drugo svetovno vojno Sovjeti navzlic 250 podmornicam, ki so jih imeli leta 1941, niso izvajali ofenzivnih operacij, čeprav bi jih

bila takrat podrejena v bistvu kontinentalni strateški koncepciji, je mogoče razumeti glede na to, da so Rusi, ki jih morje ni preveč privlačevalo, videli jamstvo svoje varnosti v zanesljivi Rdeči armadi. Potemtakem je bila edina naloga pomorskih sil v tem, da branijo obale, za katerimi bi Rdeča armada, ki so jo imeli za nepremagljivo, lahko zavrnila vsakega sovražnika.

Sovjetska zveza se je začela odločneje ozirati po morju šele leta 1950.

To si je mogoče razlagati z dvema bistvenima razlogoma: po eni

Kakšna je ta mornarica? To so v prvi vrsti površinske ladje, katerih izvirnost in moč sta predvsem v njihovih projektilih. Gre za dva ali tri tipe projektilov ali raket: »površina-površina« z dosegom 500 km, rakete »površina-zrak«, ki lahko prestrežejo vsakega morebitnega napadalca, in morda še rakete, ki jih je mogoče izstreliti zelo daleč in z njimi uničevati odkrite podmornice.

Iz spodnjega pregleda lahko vidimo številčno razmerje med sovjetsko vojno mornarico in vojno mornarico treh velikih zahodnih dežel.

Površinske ladje

Tip ladje	ZDA	ZSSR	VB	FR
Ofenzivne letalonosilke		18	0	3
Lahke letalonosilke ali nosilke helikopterjev		20	2	4
Ladje z izstrelki »površina-površina«		0	18	0
Ladje z izstrelki »površina-zrak«		67	13	8
Klasični rušilci		585	163	91

Podmornice

Tip ladje	ZDA	ZSSR	VB	FR
Podmornice, oborožene z balističnimi izstrelki:				
— na jedrski pogon	41	12	4	2
— na dizelski pogon	0	29	0	0
Podmornice, oborožene z aerodinamičnimi projektili:				
— na jedrski pogon	0	27	0	0
— na dizelski pogon	0	20	0	0
Ofenzivne podmornice:				
— na jedrski pogon	52	20	5	0
— na dizelski pogon	66	259	43	21

Upoštevat moramo še pomorske zračne sile, ki spadajo v mornarico, z njihovimi letali pa pilotirajo marinarji, ki so izurjeni za operacije nad morjem. Te pomorske sile vsebujejo lovce, ki imajo letališča na kopnem in ki varujejo ladje v obsegu svojega dosega. Razen teh pa imajo še letala z velikim dosegom, ki so uporabna ne le za opazovanje površinskih ladij in podmornic, temveč tudi za prevoz raket »zrak-zemlja«, katerih doseg znaša več kot 200 km, namenjene pa so za napade na sovražnikove ladje. S temi letali je mogoče nadzirati vse Sredozemlje, razen tega pa tudi dobro polovico Atlantskega oziroma Tihega oceana.

REVUE MILITAIRE
DE DEFENSE

STARS AND STRIPES

s takšnim orožjem lahko. Bolje rečeno: nikoli si niso predstavljali, da je mogoče mornarico uporabljati tudi za kaj drugega kot le za podporo Rdeči armadi. S to mornarico so dejansko le pomagali kopenskim enotam pri njihovem umiku proti Kavkazu in pri njihovem kasnejšem prodiranju v nasprotni smeri.

Po letu 1945, sodeč po sprejetih pomorskih programih, se Rusi še vedno niso ničesar naučili iz očitnih izkušenj pomorskega vojskovanja na Atlantskem in Tišem oceanu v tem smislu, da še tako velika vojaška sila ne more biti dovolj učinkovita, če se hkrati ne razvija tudi prek oceanov. Ko pa sta se kmalu po končani vojni zaveznika razšla vsak v svoj tabbor, je kazalo, da tudi to dokazuje stalinistično dogmo o nujnosti vojne s kapitalističnimi deželami. Takrat so se sovjetska prizadevanja nanašala skoraj povsem le na gradnjo podmornic s srednjim dosegom. To so bile podmornice razreda W, ki niso bile prilagojene za boj do konca proti sovražnikovu trgovskemu prometu v svetovnih razmerah. Znano je, da so Sovjeti dobili tudi velike nemške podmornice, ki so bile za dolgotrajna križarenja mnogo boljše od njihovih, pa so jih lahko zato kopirali.

Takšno pomorsko politiko, ki je

strani gre za zanimanje za ozemlja, ki so jih bile pustile za seboj zahodne kolonialistične dežele, po drugi strani pa je potreba, da se sovražnika, ki ima atomsko orožje, zadrži na čim večji razdalji. Zato so v Sovjetski zvezi hkrati z jedrskim orožjem začeli graditi tudi mornarico, ki to orožje lahko prevaža po morjih.

Takšen program so uresničevali postopno. Razen podmornic s torpedi, ki so imeli sprva klasično, okrog leta 1955 pa jedrsko konico, so bile skoraj vse površinske ladje, ki so jih zgradili po letu 1955, strogo klasične in v veliki meri pod vplivom nemških dosežkov v drugi svetovni vojni. S takšnim zelo konvencionalnim ladjem, ki je bilo brez stvarnih ofenzivnih namer, je bilo mogoče izuriti in navađiti na morje mnoge posadke, ki naj bi začele uporabljati novo, povsem sovjetsko sredstvo. Znanstveni dosežki na področju atomov in raket so okrog leta 1955 namreč omogočili oboroževanje ladij z jedrskimi izstrelki. Tako so pomorske sile dobile nekatere lastnosti, ki so bile dotlej zadržane le za zračne sile. Ta program je tako napredoval, da je admiral Gorškov, glavni mornariški poveljnik, leta 1967 izjavil, češ da je sovjetska vojna mornarica že postala sestavni del strateških ofenzivnih sil.

VAŠ ADUT je nakup

pri

TRGOVSKO PODJETJE NA VELIKO IN MALO

TEHNO-MERCATOR

CELJE

Ameriške super bombe

Pred kratkim so predstavniki vojske ZDA v Južnem Vietnamu sporočili, da je njihovo letalstvo na vietnamskem bojišču začelo uporabljati bombe, težke nad 5 in 7 ton.

Take bombe uporabljajo za čiščenje džungle in rušenje podzemskih skrišališč in utrd.

Tropske džungle, ki pokrivajo precejšen del Južnega Vietnama, predstavljajo za vojsko in njene premike skoraj nepremagljivo oviro. Zaradi vlažnega in toplega podnebja, saj v teh krajih dežuje vsak dan okoli poldne, razen tega pa so še debelejši dober, ko lije po več tednov nepretrgoma, je rastlinstvo zelo bujno. Mogočna drevesa se pno tudi 20 metrov visoko, veje pa so prepredene z ovijalkami. Podrast je prav tako bujna, sestavljajo je razne trave, praproti in grmovja. Izven sjeza je moč hoditi samo če nekdo izseka pot. V zelo kratkem času pa rastlinstvo znova preraste tako stezo. Razumljivo je, da v džunglah sonce ne doseže tal in da je zato pod gostimi krošnjami večni mrak.

Tako bujno rastlinstvo pomeni za helikopterje pri pristajanju nepremagljivo oviro. Če hočejo izkrcati ljudi ali tovor, morajo lebdeti nad krošnjami dreves, toda to je previsoko, razen tega pa bi ljudje morali plezati na tla še po vejah. Redke jase, kjer bi lahko helikopterji pristajali, pa zlahka nadzirajo partizani z minskimi polji, zasedami in raznimi drugimi ovirami ali pastmi.

Super bomba, opremljena z vžigalnikom s trenutnim delovanjem, eksplodira tik nad zemljo, potem ko je že prodrla skozi vejeve. Eksplozija poruši debla in razmeče vejeve. Tako nastane sredi džungle za silo očistišča jasa kakih 200 do 300 kvadratnih metrov, kjer potem lahko pristajajo heli-

kopterji. Za večje površine je potrebno več bomb, ker eksplozivni val med vejevjem zelo hitro izgubi svojo moč. Saj je znano, da minerji naložijo nad vrtino kup vej, če nočejo, da bi eksplozija poškodovala stavbe ali predmete v bližini.

Za rušenje podzemskih skrivališč in utrd Američani uporabljajo bombe enake teže, toda z vžigalniki na zakasnitev. Pri teh so vžigalniki navadno v zadnjem delu bombe, da se ne bi pokvarili, če bi zadeli predčasno na trd predmet. Zaradi zanesljivosti jih je tudi po več. Tako se zgodi, da če eden odpove, bomba vžge drugi ali tretji. Pogosto ima bomba tudi v zadnjem delu raketo, ki se vžge potem ko se je oddvojila od letala. Ta raketa poveča hitrost padanja in se zato bomba zaradi globoje v zemljo. Zaradi lažjega prodiranja v zemljo ima okrepljen prednji del, manjši premer in stabilizator, ki ob stiku z zemljo odpade, da ne bi pri prodiranju skozi zemljo povzročal prevelikega odpora.

Težnja načrtovalcev teh bomb je torej taka, da bi bomba prodrla kar se da globlje v zemljo, tam pa s svojo rušilno močjo povzročila manjši potres. Kot posledica tega naj bi se podsuili rovi v bližnji okolici. Znano je, da vietnamski borci kopljejo rove v več nadstropjih, z izhodi v bunkerje na površini, zveznimi rovi in prikritimi izhodi. Kot povsod v tropskih pokrajinah, kjer je rastlinstvo zelo bujno, je tudi v Vietnamu površinska plast zemlje sestavljena iz prsti in ilovice. V globini je zaradi pritiska zemlja zelo stisnjena, zato v rovih ni potrebno zavarovati sten, pač pa samo strop. Močni tresljaji, ki nastanejo ob eksploziji tako težkih bomb, pa porušijo povezavo med

delci prsti ali ilovice, zaradi česar se rovi zrušijo.

Zdi se, da so bili boji na nekem hribu v bližini kamboske meje neposredni povod, da so Američani uporabljali tako težke bombe. Vietnamski partizani so se več dni upirali mnogo številnejšim in tehnološko razkošno opremljenim ameriškim četam. Ves hrib je bil poln rogov. Ko so po bombardiranju in topniški pripravi Američani naskočili, so Vietnamci zlezli iz rogov in napadale zasuli z ročnimi bombami in streli ter jim prizadejali hude izgube. Tedaj so se Američani umaknili, hrib pa so letala znova bombardirala in obstreljevali s topovi, sledil je ponovni naskok z enakim uspehom. Potem pa je nekega dne Vietnamcev zmanjkalo in Američani so udarili v prazno.

Seveda bodo vietnamski partizani tako kot so za vsako novo ameriško orožje tudi to pot našli sredstva za obrambo. Najbrž bodo morali bolj okrepiti rove in tudi pod zemljo razredčiti svoj razpored.

Bombardiranje s tako težkimi bombami pa zahteva tudi posebna letala z veliko nosilnostjo in posebnimi napravami. Američani uporabljajo v ta namen »herkules«, katerih ime že samo pove, za kakšno letala gre. Razumljivo je, da so taka letala počasnejša kot druga in zato bolj izpostavljena obstreljevanju z zemlje. Zato morajo leteti višje, zato pa je spet točnost zadetkov manjša. Kljuje za obešanje takih bomb morajo biti zelo močne in pritrjene na prav tako močne nosilce. Kljub veliki teži letala pomeni trenutek, ko bomba odpade, za pilote zelo kočljivo delo. V hipu se teža letala zmanjša za 5-7 ton, naklonski kot kril v odnosu do vodoravne smeri poleta pa ostane isti. Zaradi večjega naklonskega kota je potrebna tudi večja moč motorja, ker je odpor večji. Ko bomba odpade, pilot ne more v trenutku zmanjšati plina in naklonskega kota kril, ker je letalo podvrženo vzrajanosti. Zato se letalo potem ko odvrže bombo, naglo vzpne ali »poskoči«, kot temu pravijo piloti. Prav tako se tudi naglo poveča brzina. Točnost bombardiranja pa je odvisna predvsem od višine in brzine letala.

Zbor rezervnih oficirjev v Idriji

Komisija ZROP pri občinskem ZZZB v Idriji je prejšnjo nedeljo organizirala zbor rezervnih oficirjev in podoficirjev iz osnovnih organizacij Idrija, Sp. Idrija, Cerklje in Črni vrh.

Zbor je pozdravil tov. Murčevac Stanko predsednik občinske skupščine Idrija. Zatem pa so si udeleženci ogledali nekaj vrst orožja ter prisostvovali vajam in streljanju s tem orožjem.

Ogled orožja in vaje v streljanju je pripravila garnizija JLA iz Ajdovščine.

To je bil zaključek vrste teoretičnih predavanj, ki jih je organizirala ista komisija.

J. J.

Miha Klinar:

Muke bivšega žandarja

Tudi njega, Volfa, je videl skozi pisarniško okno, kjer so delavci ob petkih prejeli svoje tedenske predjume in mesečne obračune. Videl ga je, kako se je gibal po tem peklju, kakor da bi plesal čuden in za povečanje človeških muk izmišljeni peklenški ples ob oglušujoči godbi valjev in udarjanju razbeljenega in po vsej dolgi dvorani podrsavajočega se jekla. En sam trenutek zamišljenosti kam drugam, ena sama sekunda nepazljivosti, en sam zgrešen prijem ali en sam napačen korak, pa bi razbeljena pošast udarila ob človeka in ga podrla, morda celo odnesla s seboj in ga mimogrede sevrla.

Zares peklenško delo je to, je tistikrat spoznal in si rekel, da bi v ta pekel ne šel nikoli delat, pa če bi mu plačali tisočak na dan in ne samo tistih nekaj kovačev, ki jih plačujejo tem »ubogim hudičem«. Delo v tem peklju je vendar vsakdanje poigravanje med smrtjo in človekom.

Tako je mislil takrat, saj ga je obhajala slabost že v obratni pisarni in prav tako oba žandarja, ki ju je vzel s seboj. Bila sta vedno bolj bleda in najbrž jima je šlo tudi na bruhanje, kakor je šlo zaradi smrada generatorskega plina njemu. Ko bi moral čakati, še kakih deset minut bi prav gotovo bruhal. Tako pa se je k sreči izmenjala izmena v tem peklju in je prejšnja, v kateri je bil tudi Volf, odhajala na dveurni počitek.

Aretiral ga je, ne da bi Volfu dovolil, da bi se umil in ohladil. Še vsega razgretga od dela v peklenški vročini ga je uklenjenega odgnal v ledeni decembrski mraz in ga priganjal, da bi bili čimprej na orožniški postaji, kjer ga je zaslislal in užival, ker je Volf skušal zanikati, da bi bil pred božičem brez potnega lista na oni strani meje.

— Mi vse vemo, — je kričal nad trmoglavim Volfom in mu našteval »grehe«, ki so mu jih sporočili iz kraljevega konzulata v Celovcu.

— Če vse veste, zakaj me potem sploh vprašujete, — je rekel Volf, nato pa se zakrkljal vase in ni spregovoril nobene besedice več, čeprav je hotel izveči iz njega še druge »grehe« in mu naprtili, da je Volf dobro leto poprej pomagal po isti poti pri begu poraženih bolgarskih komunistov v Avstrijo.

Morda bi se takrat dalj časa ukvarjal z njim in se poslužil tudi »ostrejših« zaslisevalnih metod, ko bi ne želel uživati čimprej njegova zmagoslavja v okrajnem mestu, zmagoslavja nad okrajnim načelnikom, zaradi katerega je moral tiste čase prestati toliko duševnih muk in »nečloveškega ponižanja«. Zato je hotel Volfa že s prvim dopoldanskim vlakom odpeljati v Radovljico, od koder se je potem vračal z zadoščenjem, saj je zvedel, da je jeseniški orožniški komandir že prejel pisemno grajo zaradi nečujčnosti in nemarnega opravljanja službe svojih žandarjev, saj je ozemlje, na katerem so inkriminirani komunisti prekoračili mejo, spadalo v območje jeseniške orožniške postaje.

Naslednje dni je njegov ugled v očeh podrejenih še bolj narasel, saj ga je že dan po novem letu osebno obiskal divizijski general Stojanovič, takratni poveljnik graničarskih enot v Sloveniji in ga »prosil« (ta »prošnja« je bila seveda izražena v zahtevi!), naj mu nemudoma sestavi in z zaupnim orožniškim kurirjem pošlje seznam in po možnosti tudi fotografije oseb, osumljenih podtalne komunistične dejavnosti, da bi jim lahko graničarske enote in patrolje posvetile še posebno pozornost.

General je bil navdušen, ker mu je seznam »sumljivih« lahko takoj izročil in ker mu je obljubil, da mu bo fotografije »osumljenih« poslal najkasneje v mesecu dni.

Zbiranje fotografij je poveril orožniku, sam pa je vnovič napisal in »izpopolnil« v skladu s svojimi sumničeni obtežilno gradivo proti Volfu, ki je čakal v okrajnih zaporih na »razpravo«. V posebno čast si je štel, ko ga je v času preiskave poklical v Radovljico sodnik dr. Fohn, skrbno po modi oblečeni gospod z monoklom na desnem očesu (to ga je delalo kljub modni obleki nekoliko staromodnega) in zahteval še nekatera podrobnejša pojasnila o Volfovem podtalnem komunističnem delovanju.

Pojasnjeval je (sodnikova tajnica je zapisovala sleherno njegovo besedo) in opisal Volfa kot »navdahnjenega« komunistu.

— Volf je navdahnjen komunist!

»Navdahnjen«, natančno se spominja, da je rabil to besedo in jo potem še podkrepil:

— Eden najbolj pretkanih in najbolj zagrizenih javorniških komunistov.

Tako je rekel in dr. Fohn (ki je že čez nekaj mesecev zamenjal sodniško službo s službo policijskega komisarja in se že naslednje leto udeležil »žandarskega jurisa« na prvomajski spoved na Jesenicah in se z gorjačo loteval predvsem žena in otrok) se mu je zahvalil, mu stisnil roko in ga povabil kot gosta na sodno obravnavo proti Volfu.

Volf ni tajil, da je tiste dni prekoračil mejo z nekim Kordeličem in Koblarjem ter njunima ženama, ker pač ni mogel tajiti, saj je sodišče razpolagalo z dokazom avstrijskega policijskega komisariata v Beljaku, toda o podtalni komunistični stranki in njeni podtalni zaroti proti državi pa ni hotel ničesar priznati, tako da ga sodnik ni mogel obsoditi na kaj več kakor na tri mesece zapore zaradi nedovoljenega prekoračenja meje, na kazni, ki naj bi jo Volf odsedel v okrajnih zaporih v Kranjski gori.

Njemu se je ta kazen zdelá očitno prenizka, saj je hotel, da bi sodnik naprtil Volfu tudi domnevna dejanja, s katerim je obremenil Volfa on, a sodnik dr. Fohn je rekel, da domneve še niso dokazani, niti ni bil z njim več tako prijazen, kakor je bil pred obravnavo, ko je potreboval čim več podrobnosti o obtoženci.

Sodnikov hlad je bila zopet mrzla prha na njegovo vnovič pridobljeno veljavo v očeh svojih orožniških kolegov. In vendar je bil zopet samo on tisti, ki je imel prav, da je bila kazen za Volfa prenizka, saj je, kakor je že čez nekaj dni zvedel, dobilo okrajno sodišče ukaz, naj Volfa nemudoma prepeljejo iz Kranjske gore v zapore Deželnega sodišča v Ljubljani, ker so medtem aretirali tudi Kordeliča in Koblarja.

(Nadaljevanje)

Tankisti-prekomorci!

Pred nedavnim je izšla monografija 1. in 2. tankovske brigade NOVJ pod naslovom »Tankisti prekomorci«. Avtorja knjige sta Manojlo Babić, polkovnik oklepni enot JLA in nekdanji poveljnik v 2. tankovski brigadi, in Miroslav Lušček, strokovni sodelavec Inštituta za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani. Knjiga je izšla v 2200 izvodih v knjižnici NOV in POS, založilo pa jo je CZP »Soča« iz Nove Gorice.

Monografija o tankistih prekomorcih obravnava nastanek in bojno pot obeh tankovskih brigad, ki sta odigrali pomembno vlogo pri dokončni osvoboditvi naše domovine. Avtorja osvetljujejo doslej še malo znana dejstva pri ustanavljanju tankovskih enot, opisujejo posamezne važne bitke s posebnim podarkom sodelovanja, pomena in vloge tankovskih enot v teh bojih. Posebno poglavje je posvečeno seznamu padlih borcev obeh brigad, ki dajejo knjigi sprico velikih žrtev še posebno vrednost. Naj še omenim, da je knjiga opremljena še s seznamom vodilnega kadra, z abecednim seznamom oseb in krajev, ki se pojavljajo v knjigi in s številnimi fotografijami.

Avtorja sta knjigo vsebinsko in časovno razdelila na tri poglavja:

V uvodu seznamata z okoliščinami, v katerih je prišlo do zbiranja borcev tankistov iz različnih sredin in krajev, to je iz posebnih kazenskih enot, ki so jih osvobodili zavezniki, ter iz raznih tankovskih enot NOV v Sloveniji, Hrvatski, Bosni in drugod. Dalje — njihovo pot do zbirnega centra v Barju; od tod v Egipt pozimi 1943/44 in nazaj v Italijo v taborišče Gravina, kjer je bila ustanovljena 1. tankovska brigada NOVJ.

Drugi del knjige govori o ustanovitvi brigade (16. 7. 1944 v Gravini, njenem odhodu na Vis in izkrcanju na dalmatinsko obalo jeseni leta 1944. Nato govori o razdelitvi na dve tankovski skupini, od katerih je severna skupina sodelovala z enotami 8. korpusa NOVJ v bojih za osvoboditev Dalmacije in kninski operaciji, južna skupina pa v Hercegovini v sestavi 2. korpusa NOVJ v bojih za Buno, Široki Brijeg, Nevesinje, Čapljino in v mostarski operaciji. Sledi opis pohoda 1. tankovske brigade iz Mostarja v Sibenik in njene reorganizacije februarja 1945, sodelovanja v liško-primorski operaciji ter bojih za osvoboditev Reke, Trsta, Slovenskega Primorja in Koroske.

Tretji del knjige obsega zgodovino 2. tankovske brigade. Podan je opis šolanja naših tankistov v Sovjetski zvezi jeseni 1944 in pozimi 1944/45, ustanovitve 2. tankovske brigade v Tuli 8. marca 1945, prihod v Jugoslavijo in njeno sodelovanje v sklepni operaciji 1. armade na sremski fronti, od proboja fronte 12. aprila do osvoboditve Zagreba.

Knjižno delo »Tankisti prekomorci« je pisano z vojaškega stališča zelo strokovno. Opisano je obojestransko stanje, prikazani so uspehi in pomanjkljivosti naših tankovskih enot. Vse to omogoča bralec stvarno sliko o prispevku 1. in 2. tankovske brigade v NOVJ.

Albert Klun

TOVARNA TESNIL IN PLASTIČNIH MAS

Slovenija - Jugoslavija

Telex: YU TESNIT 31-365

efon: 71-006, 71-041, 71-047, 71-076

PROIZVODNI PROGRAM:

TESNIT — plošče za tesnenje.

TESNILA — za vsa motorna vozila in industrijo.

FILTRI — za zrak, olje in gorivo za vsa motorna vozila in industrijo.

IZOCART — elektro-izolacijski material v ploščah, cevi.

CUCART — enostransko ali obojestransko kaširani z bakreno folijo.

IZOTEXT — elektro-izolacijski material v ploščah raznih kvalitete za izdelavo zobnikov, ležajev, cevi, odprekov in drugih delov.

VITROPLAST — stekleni laminat za elektro-izolacijo.

VITROPLAST — enostransko ali obojestransko kaširan z bakreno folijo.

FERODNE PLOŠČE — frikcijski material.

FILTER PAPIR — posebno impregnirani papir.

KARTOID — posebni tesnilni material.

TEFIX — lepilni film za lesno industrijo.

TEFLEX — prešpan s tereftalatno folijo za električne izolacije.

TERMOLAKIRANI PAPIR — za izdelavo embalaže za živilsko industrijo.

TEFLON — polytetrafluoretilen v ploščah, trakovih, profilih.

VENTILI TUFLIN — s teflonskimi vložki in tesnili.

LEPILA UZIN — različnih kvalitete za vse vrste lepljenja.

TESNILA ZA GREDE — semeringi za motorna vozila in industrijo.

CURIL-CURILIN, CURIL K — tesnilne mase.

»TESNILKA« — MEDVODE

Bil sem kurir CK KPJ

Nadaljevanje s 4. strani

● Povej mi, zakaj so ti nadeli ilegalno ime Imre?

»Pri grofu Turnu je bil zaposlen kot gozdar Madžar, ki mu je bilo ime Imre. Z njim sva bila prijatelja. Večkrat sva skupaj igrala. On saksafon, jaz harmoniko. Nekoč sem ga prosil, če bi lahko pisma prihajala na njegov naslov. Zlagal sem se mu, da mi pišejo iz tujine dekleta in pa znanci. Imre je v to privolil. Tako sem jaz poslej sprejemal pisma na to ime. Teh ni bilo malo. Prihajala so prek Avstrije in Belgije, Holandije in še iz drugih držav. Ko sem prišel v Moskvo, so mi poleg imena Imre dali zraven še Ivan Stepanovič.«

Ko je Ivan Kokalj-Imre prišel domov, se je zaposlil v ravnanski železarni kot personalni referent in s svojimi bogatimi izkušnjami pomagal graditi socialistični družbeni red pri nas. Bil je 16 let predsednik občinskega odbora OF in SZDL, sekretar občinskega komiteja ZK. Leta 1952 so ga izvolili za predsednika občine Guštanj. Na njegov predlog so se občine Guštanj, Kotlje, Mežica, Tolsti vrh in Prevalje združile v občino Ravne na Koroškem, on pa je postal podpredsednik do svoje upokojitve.

Ivan Kokalj-Imre je danes star več kot 60 let. Še vedno rad pomaga organizaciji ZB NOV, ZK, pa tudi drugod ga srečamo.

Prebiva na prijaznem hribu, od kod je lep razgled po vseh Ravnah, zelo blizu sta videti tudi Uršija gora in Peca. Tukaj Ivan Kokalj-Imre, človek, ki je poznal domala vse Jugoslovane, ki so bili v Moskvi, obuja v tihi spokojnosti svoje spomine na razgibano življenje. Ob slovesu mi je dejal:

»Skoda, da Prežihovega Voranca ni več. Zdaj bi lahko skupaj pisala zgodovino Raven na Koroškem. Tega si je pokojni Voranc neverjetno želel.«

Drago Miklavc

S prve seje predsedstva republiškega odbora ZZB NOV Slovenije

Novi organi RO ZZB NOV Slovenije

Nadaljevanje s 1. strani

Svet za razvijanje in negovanje tradicij NOB

a) Ožji sestav sveta:
Ing. Pavle Zaucer — (predsednik), Ciril Cvetko, Zdravko Klanjšek, Dr. Ivan Komelj, Ivo Krč, Vladimir Lakovič, Stane Repar, Zvone Sintič, Tone Turnher (tajnik), Ivan Vinkler.

b) Širši sestav sveta:
Vinko Knol, Vid Jerič, Albert Klun, Franc Konobelj, Dušan Kompare, Linka Ksela, Tone Urih, Milan Mercun, Ivan Potrč, Stanka Sagadin, Vanda Škodnik, Janez Vitkovič.

Komisija za vprašanja vojaških vojnih invalidov

Ivan Jenko (predsednik), Avgust Erjavec (tajnik), Jože Buh, Stane Hrast, Mica Fajdiga, Jože Koracin, Dr. Karel Milavec, Vekoslav Mlekuz, Franc Mrcina, Lojze Okoren, Marko Prezelj, Lojze Stariha, Anton Zupan.

Komisija za bivše internirance, zapornike in pregnance

Lojze Bukovec (predsednik), Bojan Ajdič, Tone Dolinšek, Milan Filipič, Danila Gril, Slavka Hočvar (tajnik), Vida Klemenčič, Anton Kofol, Miroslav Luštek, ing. Zdenko Marinček, Mima Zupančič.

Komisija za bivše vojne ujetnike

Mile Smolinsky (predsednik), Franc Ambrožič, Lojze Fajdiga, Emil Jakše, Vladimir Jovanovič, Tone Maslo, Alojz Mazi, Ivan Šlosar, Juš Stante, Boris Uderman.

Komisija za rezervne oficirje in podoficirje:

Po sklepu prve seje republiškega odbora z dne 10. aprila ostane letos neizpremenjena.

Socialno-zdravstvena komisija

Vida Kulovec (predsednica), Tone Dežman, Slavko Jenko, Tone Jernejčič, Slavko Kovačič (tajnik), Franc Ključevšek, Marija Legan, Nada Majcen, Florjan Pelko, Janez Potočar, Franc Urbančič.

Stanovanjska komisija

Franc Taurer (predsednik), Miha Brinšek, Marija Aljančič, Karol Cufer, Dako Damjanovič, Ivan Fajdiga (tajnik), Tine Mesojevec, Janez Režek, Tone Svetina, Karel Šterban, Tone Truden.

Komisija za vloge in pritožbe

Viktor Stopar (predsednik), Rudi Cilenšek, Jože Kopitar, Janko Oven, Nada Vogrič (tajnica).

Komisija za odlikovanja

Franc Vrhovšek (predsednik), Jože Merlak, Tone Turnher.

Uredniški odbor glasila republiškega odbora »TV-15«

Jože Borštnar (predsednik), Živo Bernot, Ivan Franko, Ivan Jenko, Zdravko Klanjšek, Danijel Lepin, Miloš Poljanšek, Tone Svetina, Črt Sinkovec, France Sušteršič, Ivo Zorman.

Žirija za podelitev nagrad vstaje

Sergej Vošnjak (predsednik), Cvetko Ciril, Zdravko Klanjšek, Vladimir Lakovič, Zvone Sintič, Vladimir Kavčič, Olga Vipotnik, Branko Rudolf, Stane Repar.

Potem so člani predsedstva pregledali porabo finančnih sredstev v prvem tromesečju 1969 in odobrili penos potrebnih sredstev za pomoč otrokom borcev pri šolanju.

Sledila je še razprava o uporabi pravilnika o povračilu osebnih dohodkov članom predsedstva re-

publiškega odbora ZZB NOV. Ugotovili so, da je sedaj edino sekretar profesionalni namestnik tega odbora. Zato niso imenovali posebne komisije, ki naj bi določala višino mesečnega povračila za kritje materialnih stroškov funkcionarjem. V razpravi pa so določili sekretarju osebni dohodek s količnikom tri v primerjavi s povprečnim osebnim dohodkom v republiki. Predsedniku so določili za kritje materialnih stroškov 700 dinarjev, a podpredsednikom in sekretarju po 500 dinarjev mesečno.

V posebni točki dnevnega reda je predsedstvo imenovalo 3-člansko komisijo, ki naj bi raziskala poslovne odnose zavoda »Borec« z tvrdko Darwill. V reviji »ČIK«, ki izhaja v Beogradu, je bilo namreč objavljeno, da je RO ZZB NOV Slovenije prejel od tvrdke Darwill določeno količino ročnih ur, za katere ni bila plačana carina. Predsedstvo RO je ogorčeno zavrnilo to navedbo kot neresnično. Prejemnik ur je bil namreč zavod »Borec«, ki je tako konpenziral objavljanje oglasov v »TV-15«, ure pa so bile razdeljene lani izžrebanim naročnikom »TV-15« in »Kurirka« ter nekaterim zaslužnim članom kolektiva zavoda ob raznih delovnih in življenjskih jubilejih.

Predsedstvo je obravnavalo pravilnik o nagradah vstaje in razpis nagrad, sprejelo je pravilnik in razpisalo nagrade. Razpis teh nagrad priobčujemo na drugem mestu.

Potem ko so člani predsedstva imenovali še zastopnike republiškega odbora v razne ustanove in sprejeli priporočilo članstvu, naj podpisuje posojilo železniškega transportnega podjetja, je bil dnevni red izčrpan. Seja je bila vsebinsko izredno bogata ter plodna in uspešna.

V. M.

Še eno mnenje

Nadaljevanje s 5. strani

kmetijskem kombinatu v Gornji Radgoni so že dosti pisali. Prav gotovo v tem podjetju zadnja leta nobeden ne zasluži pohvale, pač pa kazen. Tu je mišljeno vodstvo podjetja. Nekateri povezujejo zadevo kombinata tudi z občinskimi funkcionarji. Naj poudarim, da ima naša samoupravna služba eno samo pomanjkljivost, da po navadi za povzročitev škode ne nosi nihče krivde in materialno ter kazensko ne odgovarja. Ko gre za koristi, smo prisotni, ko gre za odgovornost, smo imaginarni. V »radgonskem primeru« gre za večmilijonske naložbe v hleve, ki sedaj čakajo propada, če jih ne bodo preuredili za druge potrebe, razume se z novimi večstomilijonskimi denarnimi sredstvi. Odgovorne v Radgoni bi rad vprašal, če je za storjeno škodo kdo kazensko odgovarjal. Manku Golarju pa lahko glede posojila, ki ga je kmetijski kombinat vnovič dobil, odgovorim, da to ni zdrava stvar. Na vprašanje, katero podjetje dobi tako posojilo, ki ga zastavlja Golar, moram reči, da po navadi tako podjetje, ki je globoko zašlo v gospodarsko krizo zaradi negospodarnosti in neodgovornosti. Vse take škodljive gospodarske pojave zaenkrat zdravi družba s krediti, namesto da bi breme nosili krivci takega stanja.

Grožnja s tožbo je zelo slaba obramba, boljše bi bilo objektivneje presoditi tudi nasprotno stran, ki s svojimi obtožbami in blatenjem ni bila prizanesljiva.

Spodtaka ob tovarišu Markona je precej salomonska, a dovolj razumljiva. Menim, da je beseda »izključeni komunisti« premalo, da bi osvetila osebnost Markona. Ne vem, zakaj je bil izključen, a prepričan sem, da je Markon po svojem življenju in prepričanju še vedno komunist. Morda je sedaj že utrujen, kajti ves poveljni tempo ga je celotno angažiral v političnem in gospodarskem pogledu. Smelo lahko trdim, da so kmetje — kolonisti nosili najhujše breme poveljnega življenja na področju apaske kotline. Kaj imajo sedaj od tega? Se delovne dobe za sodelovanje v zadrugah nimajo priznane, marsikdo pa je lahko postal razočaran tudi zaradi spremenjene kmetijske politike. Poznam Markona in vem, da je bil tudi po razpadu zadrug vsestransko politično aktiven in pošten. V času NOB pa je bil borec od 1. 1942.

Naj navedem citat iz Setinčevega članka v Komunistu, v katerem opisuje povolivne razmere v Gornji Radgoni, v odnosu do izključenih kmetov (najbrž je tudi on imel v mislih Markona), in sicer: »Najmanj pa so prepričljive obtožbe proti nekdanjim komunistom iz vrst kmečkih ljudi, saj vemo, da je bil marsikdo izključen v letih številnih napak in sektaških postopkov v odnosu do kmetov.«

Sodimo ljudi po dejanjih! Na koncu se o pranju časti. Kdo je komu dolžan opravičiti se? Bilo je precej obrekovanj in nezaželjenih očitkov z obeh strani. Prepričan pa sem, da je bil povod na »uradni« strani. Poglejmo samo krivico, ki je bila storjena tovaršu Zdravcu in tov. Kranjčeviču že zdavnaj pred volitvami. Med volilno in povolivno kampanjo pa se je to trenje med mladimi in »stariimi«, med »progresisti« in »konzervativci« še zaostilo. Še z večjo pravico se lahko vprašamo, kdo bo popravil krivico in dal priznanje ljudem, ki so vsa poveljna leta z veliko vnemo gradili našo socialistično skupnost.

Časti in ugleda ne umažejo časopisni sestavki. Ugled si ustvarja vsak sam, ponavadi z dobrimi deli in poštenostjo. Vsem, ki so v tej aferi tako ali drugače subjektivno nastopali, priporočam trezen premislek nastale situacije, več objektivnega presojanja in strpnosti.

TONE KEBE

Razpis nagrad vstaje Slovenskega naroda za leto 1969

Predsedstvo republiškega odbora Zveze združenj borcev NOV Slovenije razpisuje na (snovi) pravilnika za podeljevanje nagrad vstaje slovenskega naroda nagrade za najboljše literarne, zgodovinske, memoarne, likovne, glasbene, radijske, televizijske in filmske stvaritve o revoluciji in narodnoosvobodilnem boju na Slovenskem.

N men nagrad je vzpodbujanje umetniškega in znanstvenega obravnavanja revolucionarne tematike in prizadevanja za doseg čimvečje kvalitete takih stvaritev, da bi se tako ohranjale in razvijale etične vrednote naše revolucije in prenašale na mlade generacije.

Razpis za nagrade vstaje slovenskega naroda zajema vsa izvirna dela iz področja omenjenih zvrsti, ki so bila prvič objavljena, razstavljena, izvajana ali prikazana v preteklem koledarskem letu.

Predsedstvo republiškega odbora Zveze združenj borcev NOV Slovenije razpisuje 5 nagrad v skupnem znesku 30.000 dinarjev, dela pa bo ocenjevala posebna žirija, katero določi predsedstvo.

Umetniško in znanstveno delo lahko predlagajo založbe, galerije, umetniška in znanstvena strokovna društva in ustanove, organizacije Zveze borcev, muzeji NOV in posamezniki. Rok za prijavo kandidiranih del je 10. junij 1969.

Predlogu naj predlagatelj predloži delo, če je izšlo v knjigi, sicer pa izčrpen prikaz, in naj navede kje si ga žirija lahko ogleda.

alpska modna industrija radovljica — jugoslavija

modne pletenine za vsako priložnost

V Trgovski hiši
Nama
imajo naprodaj

ZA LJUBITELJE ZABAVNE IN RESNE GLASBE

kasete s posnetki resne in zabavne glasbe za prenosne magnetofone. Cena ene kasete za 60-minutno predvajanje je 88,00 din

ZA POSLOVNE LJUDI

žepne diktafone na baterije znamke Philips za 20-minutno snemanje in diktafone s priključkom na električno omrežje za 40-minutno snemanje

ZA TELEVIZIJSKE GLEDALCE

ki bi radi neposredno gledali italijanski televizijski program — televizorji Loewe-opta, ekran 6 za program UHF in VHF

ZA ZAHTEVNEJŠE POSLUSALCE

zvočne omarice Philips in magnetodvo ali štiristeznimi magnetofoni, zvozne omarice Philips in magnetofoni znamke Philips.

AVTOELEKTRO TOLMIN

nagraduje kupce svojih vžigalnih svečk. Informacije dobite v vseh prodajalnah avtomateriala

»MIZAR« Volčja Draga

izdeluje stavbeno pohištvo — essinger rolete in platnene zavese

Ob 60-letnici rojstva in 40-letnici umetniškega delovanja Radovana Gobca

Dvojni jubilej partizanskega skladatelja

Živel je za glasbo, ji posvetil vse svoje življenje. Njegovo ime je kar najtesneje povezano z nastankom partizanskih skladb in razvojem partizanske vokalne glasbe nasploh. To je RADOVAN GOBEC, danes profesor na pedagoški akademiji v Ljubljani, skladatelj in dirigent; prvega junija letos je praznoval šestdesetletnico rojstva in štiridesetletnico uspešnega umetniškega delovanja.

Od prvih ustvarjalnih dni pa do danes je uglasbil kakih trideset kantat, operet, spevoiger, skečev in oper, zbirka zborovskih skladb, ki jih je napisal, se je povzpela že nad dvesto. Neprecenljive vrednosti je njegovo delo z zbori, najpomembnejše pa vsekakor enajstletno delo z akademskim pevskim zborom »Tone Tomšič« in sedemnajstletno delo s Partizanskim invalidskim pevskim zborom... Poznamo pa ga tudi kot neumornega organizatorja glasbenih festivalov in kot izredno priljubljenega predavatelja po glasbenih in splošno izobraževalnih šolah.

Glasbena bera Radovana Gobca ni samo obširna, ampak tudi umetniško kvalitetna, o čemer zgovorno pričajo številna visoka priznanja in odlikovanja: nagrada za pesem »Mladi bataljon«, nagrado MLO Ljubljana za pesem »Pesem delu«, nagrada LRS za »Slovensko suito«, Kajuhova nagrada za kantato »Pohorski bataljon«, velika nagrada Mesta Ljubljane za kulturnoprosvedno delo leta 1965... Z vsestransko dejavnostjo skladatelja, dirigenta, pedagoga, predvsem pa za dirigentsko delovanje v Partizanskem invalidskem pevskem zboru, mu je bila 16. aprila letos izročena Gallusova plaketa. Podelitev tega odličja, povezana s praznovanjem jubileja, pa je bila hkrati tudi priznanje njegovemu življenjskemu delu pri ustvarjanju, negovanju in razširjanju borbene partizanske pesmi!

Številnim čestitkam, ki jih je v teh dneh prejel partizanski skladatelj Radovan Gobec, se pridružuje tudi naše uredništvo z objavo kratkega spominskega prispevka o nastanku in delovanju kulturniške skupine štaba IV. operativne cone, katere vodja je bil Radovan Gobec. Napisal ga je IVO BIENELLI, Gobčev bojni tovariš.

Radovan Gobec se je rodil pred šestdesetimi leti v Podgradu na Primorskem, odkoder se je že v rani mladosti s starši preselil na Stajersko. Tako smo ga tisti, ki smo z njim preživeli nekaj nepozabnih mesecev na osvobojenem ozemlju Zgornje Savinjske doline poznali le kot Stajerca... Kmalu po prihodu sem zvedel, da je dirigent, skladatelj, učitelj, zborovodja in organizator številnih kulturniških skupin. Povedali so mi tudi, da je obiskoval osnovno šolo v Smihelu na Koroškem in kasneje v Celju, da je že v dijaški dobi na učiteljsku v Mariboru dirigiral, zapisal prve spevoigre in prva besedila za svoje skladbe in da so ga že leta 1928 mnogi poznali po operetah »Hmeljska princesa« in »Pla-

ko je tolkel sovražnika tudi s taktirko v roki!

Pred prihodom propagandista in skladatelja Kozjanskega odreda Radovana Gobca v Gornji grad je na osvobojenem ozemlju Zgornje Savinjske doline deloval le conski »šramel«. Ker je bila ta kulturniška skupinica za tamkajšnje potrebe premajhna, je štab IV. operativne cone z radijsko brzojavko pozval Radovana Gobca, da jim priskoči na pomoč. Poznali so ga kot neutrudnega in sposobnega organizatorja in seveda kot skladatelja partizanskih pesmi »Le naprej odred Kozjanski«, »Bohor žari«, »Bohor je vstal«, »Pesem o svobodi«, »Kako sem postal partizan«... Tako je prišel naš jubilar v drugi polovici avgusta 1944 v Gornji grad, da bi razgibal in razširil »šramel«, kot mu je bilo ukazano. V mesecu avgustu pa so po ukazu štaba 7. korpusa, ki je takrat domoval na Dolenjskem, mobilizirali kulturnike po trboveljskem terenu. Uspeh ni izostal. Zbralo se nas je kar čedno število — skupina pevcev, dramska skupina, godba na pihala. Mahnili smo jo proti Dolenjski, pa so nas med potjo »zajeli« v Gornjem gradu... V štabu IV. operativne cone so dobro vedeli, kako potrebno je lačnim in utrujenim borcem tovrstno razvedrilo in so pač naredili vse, da so svojo zamisel in željo tudi uresničili.

Tako se je v začetku septembra 1944 rodila velika kulturniško-

propagandna skupina štaba IV. operativne cone na osvobojenem ozemlju Zgornje Savinjske doline. To je bil velik praznik, ne samo za borce, ampak tudi za Radovana Gobca... Kaj ne bi bil! Iz malega »šramla« so nastali: »salonski« orkester šestnajstih borcev, godba na pihala šestintridesetih godbenikov, pevski zbor dvajsetih, igralsko-odrska skupina šestih borcev in govorno-recitatorski zbor, ki štel dvajset do trideset borcev, vodila pa ga je Vera Hreščakova-Beblerjeva!

Prostore smo imeli v Gornjem gradu v občinski hiši, le godba na pihala, ki jo je vodil nekdanji kapelnik trboveljske delavske godbe Tone Hudarin, se je nastanila v Ljubnem. Učili smo se pa kar na prostem ali pa pod kakšnim kozolcem, ki jih tam okoli ni malo.

Mitingi so se vrstili skoraj vsak dan, navadno v popoldanskem ali večernem času. Radovan Gobec je imel tako vedno polne roke dela, pa vendar je v tem času napisal znano dvajsetminutno legendarno kantato za moški zbor, solo in orkester v petih stavkih »Hej partizan« in pesmi »Prebujenje«, »Ob tabornem ognju«, »Borba«, »Žrtvam«, »Vstajenje«, »Moj očka je v hosti partizan«... Pripravljal je tudi scensko glasbo, kakršna je pač ustrezala zasolino narejenim odrom pod kozolci, ki so bili seveda za take priložnosti skrbno okrašeni s smrečjem, zastavami, plakati in podobno dekoracijo.

Dobro se še spominjam prve izvedbe kantate »Hej partizan« v začetku oktobra v Gornjem gradu. Kantata je bila Radovanu Gobcu posebno draga, žal pa je skupaj z vsemi našimi dragocenimi instrumenti ob našem zadnjem umiku za vedno ostala na osvobojenem ozemlju. Posebno mogočno je zvenela zborna recitacija Kajuhove pesmi »Samo milijon nas je«, za katero je ustrezno instrumentalno glasbo seveda priskrbel Radovan Gobec. Poslušalci so navdušeno sprejeli tudi igr »Hajdukova oporoka«, melodramsko glasbo za orkester k pesmi Simona Gregorčiča, in Kajuhove večere, solo in zborne recitacije ob spremljavi orkestra.

Nastope smo prirejali za prebivalce osvobojenega ozemlja, s koncertom orkestra in pevskega zbora smo počastili tudi razne razstave in predaje odličij zaslužnim in hrabrim borcem od leta 1941. Posebno bogate programe smo pripravili, če se je prek osvobojenega ozemlja pomikala večja vojaška enota. Tako smo naštevali programe za Tomšičevo brigado, za štab 14. divizije... Pa tudi na najmlajše z osvobojenega ozemlja nismo pozabili. V enem izmed vojnih poročil lahko zasledimo, da so se borci in komandanti počutili ob izvajanju

naših programov, kakor da bi bili v kaki ljubljanski dvorani oziroma gledališču, in da je izvajane točke vedno spremljalo burno odobravanje.

V prostem času je Radovan Gobec organiziral posebne krožke za samokritiko lastnih izvajanj, kot jih je sam imenoval. Površnost mu je bila tuja, zaupane mu naloge, je vestno in prizadevno izpolnjeval. Ni trpel zmede in preprirov in je ob takih priložnostih hudo zarobantil: »No, kakšnega vruga pa spet imate!« Če te besede niso pomagale — navadno so — sta z vodjo kulturno-prosvedne sekcije Vero Hreščakovo skupno pomirila duhove. Tudi strahu ni poznal in četudi se je med izvajanjem mitinga zaslizalo pokanje mitraljezov in pušk, ni dovolil, da bi program prekinili. Radovan Gobec ni bil le skladatelj in dirigent, poznali smo ga tudi kot izkušnega borca, dobrega tovariša, odličnega organizatorja, sposobnega režiserja in res priljubljenega vodjo kulturniške skupine osvobojenega ozemlja!

Kadar je bilo potrebno, smo zagrabili tudi za orožje. Bilo je oktobra, ko smo po nalogu štaba odšli na bojne položaje v Novo Štifo. Več kot dva tisoč Nemcev in veranov je takrat napadlo osvobojeno ozemlje. Grmelo in pokalo je, da je bilo groza. Spominjam se, kako je nekdo iz naše skupine zavpil: »Radovan, umakni se!« Radovan se je umaknil, nekaj trenutkov zatem pa je prav na tisto mesto treščila mina. No, pa se je vse dobro končalo, saj je Tomšičeva brigada napad odbila.

Med vojno sem Radovana Gobca zadnjič srečal meseca decembra. Bilo je to pod goro Korošico, nad Lužami, ko smo se umikali pred sovražnikom. Borcev je kar mrgolelo, midva z Radovanom pa sva sedela v neki kmečki hiši in se pogovarjala. Vzel je iz žepa kosček papirja in me pobaral, če znam potapljati ladje. »Kakšne ladje?« sem ga pogledal. »No, boš že videl,« mi je odgovoril. Bila je to igra, s katero sem si pozneje še velikokrat krajšal čas. S svinčnikom sva potapljala ladje, dokler nisva zaslizala povelja: »Pohod!« Od Ljubna ssem je bilo že slišati grmenje topov, granat, mitraljezov...

Šestega decembra 1944 je štab IV. operativne cone zaradi sovražnikove ofenzive razdelil našo kulturniško skupino na manjše skupine, da bi se lažje prebijali po težko prehodnih hribovskih predelih.

Nekje daleč, na ozemlju Gornjega grada, pa je ostalo zabeleženo v spomin:

»Tu je delovala v času osvobojenega ozemlja kulturniška skupina IV. operativne cone, ki jo je vodil Radovan Gobec...«

Zanimivosti

Gallusova priznanja »Srečku Kosovelu«

Pred odhodom na enotedensko turnejo po Češkoslovaški je moški pevski zbor »Srečko Kosovel« nastopil pred domačim občinstvom v kinodvorani v Ajdovščini. Ob tej priložnosti sta predstavnika predsedstva Zveze kulturno-prosvednih organizacij Slovenije podelila najzaslužnejšim pevcem 11 zlatih, 9 srebrnih in 10 bronastih Gallusovih značk, pevskemu zboru pa Gallusovo plaketo kot najvišje priznanje na amaterskem glasbenem področju.

Filmska rehabilitacija Stalina

Obiskovalci kinematografov v Sovjetski zvezi in drugih deželah bodo verjetno lahko na platnu kmalu videli Josipa Visarionoviča Stalina kot glavnega junaka v seriji petih filmov pod skupnim naslovom »Osvoboditev«. Prva dva filma iz te serije, »Ognjena mavrica« in »Prodor« sta baje že končana in odobrena za predvajanje. Poleg dojanj na sovjetsko-nemški fronti so avtorji zabeležili tudi nekaj epizod z drugih bojišč, med njimi tudi iz narodnoosvobodilnega boja v Jugoslaviji.

Moravia in študentje v Bariju

Založniško podjetje »Nuova Italia« je v Bariju priredilo nekakšno konferenco z Albertom Moravio. Nastopil je v veliki dvorani leposlovne fakultete, kjer je govoril o literaturi v sodobni družbi. Njegovim stališčem glede umetnosti ter nalog, ki so ji poverjene v družbenem okviru, so s komentarji in izrazi nezadovoljstva oporekali kitajsko razpoloženi študenti. Pozvali so ga celo, naj bi se odpovedal svoji književni dejavnosti. Na koncu srečanja je skupina nezadovoljnih začela vzklikati »kitajski kulturni revoluciji« in »diktaturi proletariata«, naposled pa odkorakala iz dvorane, prepevajoč »Bandiera rossa«.

Zanimanje za »Sedmino«

»Sedmina« je povabljen na zahodnonemški filmski festival, ki bo v Berlinu. Prav tako jo bodo predvajali julija meseca na festivalu v mestu Algero na Sardiniji, kjer prirejajo festival filmov, narejenih po literarnih delih. Direktor festivala v Algeru je Sedmino že videl. Bila mu je tako všeč, da jo je sklenil uvrstiti v festival in jo bodo predvajali kot svečano premiero ob začetku festivala. Nekatere italijanske knjižne založbe pa se baje že tudi zanimajo za prevod romana »Sedmina« Bena Zupančiča v italijansko.

Odlomek Dedijerovega »Stalina« v »Plamenu«

V aprilski številki praške revije Plamen, ki jo izdaja Zveza češkoslovaških pisateljev, je izšel odlomek iz knjige prof. Vladimira Dedijera »Izgubljeni boj J. V. Stalina«. V kratkem uvodu urednik predstavlja profesorja Dedijera kot znanega jugoslovanskega političnega publicista in zgodovinarja. Plamen prinaša tiste najznačilnejše odlomke — začeni s odlomkom »Enakopravnost — trn v peti« — ki na splošno osvetljujejo sovjetsko politiko do socialističnih držav in najbolj značilne dogodke.

»Pot je bila zaman«

V Dubnem pri Kraljeviču sta nastajeni filmski ekipi Bavaria GMBH iz Münchna in Triglava film. Za zahodnonemško TV mrežo snemata film »Pot je bila zaman«. Tokrat posreduje Triglav film tehnične usluge, slovenske filmske delavce in igralce, režiser filma pa je Fritz Umgalter. O samem filmu pa je režiser povedal tole:

»Za zahodnonemško televizijo snemamo tri filme o komunističnih partijah v Nemčiji, Avstriji in Jugoslaviji. To bodo filmi o revolucionarnih, komunistih, v letih pred drugo svetovno vojno. Zgodbe se godijo okrog leta 1930—1931. Ti trije filmi, tri partije. Zanimiva bo primerjava!«

»GLASBA MORA VSEBOVATI TISTO, KAR JE V ČLOVEŠTVU NAJPLEMENITEJŠE. PLEMENITOST MORA DUŠE IN SRCA LJUDI...«
TITO — 12. maja 1953

ninska roža« ter po celi vrsti ljudskih pesmic, kot so bile »Kresničke«, »Pomladne cvetke«, in še in še.

Kot vsem nam je verjetno tudi Radovanu Gobcu najljubši tisti čas življenja, ki ga je preživel kot vodja kulturniške skupine IV. operativne cone v Gornjem gradu in

Partizanska ljudska pesem

Droben cvet

(1944)

Cvet bele šmarnice
v mojih rokah drhti...
Njen cvet kot solza se mi zdi.

Naroda trpečega gorje
se zlilo v pekoče je solze,
iz solz vzbrstel je droben cvet
kot solza, ki jo toči svet
v teh težkih dneh:
da zbrisani bi bi težki greh,
da bi po temnih, suženjskih nočeh
vstali višje k soncu in lepoti
v življenje novo, svobodni naproti.

Narodu trpečemu bi dala droben cvet,
ki bičan je, izmozgan, do krvi izžet.
A jaz verujem
v vstajenje novega človeka,
v novi svet.
Verujem v novo, čudežno pomlad,
ki bo vzcvetela ljudstvu iz gorja
kot droben cvet,
ki zrasel iz prelitih je solza.

PAVLA LEBAN

Imeli smo ljudi

Ivan Sulič - Iztok

Dne 23. maja se je na cesti skozi vas Podnanos pri Vipavi smrtno ponesrečil tovariš Ivan Sulič-Iztok. Tako smo izgubili spet enega izmed znanih partizanskih borcev, starega komaj 49 let, torej v letih, ko je človek na vrhuncu svojih umskih sposobnosti...

Pokojni Ivan Sulič je kakor tišči primorskih fantov občutil zatiranje, v njem je že dolgo pred vojno kipele ogorčenje zoper fašizem. Vpoklican v italijansko vojsko, je izkoristil prvo priložnost, dezertiral in se pridružil bataljonu »Simon Gregorčič«. Zaradi poguma, odločnosti in bistrine se je

brž razvil v dobrega komandirja in komandanta, čeprav ni imel posebne šolske izobrazbe. Kaj kmalu ga srečamo kot komandanta najstarejše primorske brigade, Gradnikove, Sulič je doživel na čelu svojih borcev zmagovit pohod v Trst in Gorico.

Ko je utihnilo orožje, je ostal v armadi. Učil se je vnemo, da bi nadomestil tisto, kar je — ne po svojih kričih — zamudil v mladosti. Tudi v povojni vojaški službi se je izkazal kot dober vojak. Nazadnje je služboval v Celju kot poveljnik garnizije. Upokojili so ga kot polkovnika.

Po upokojitvi se je znova izkazal pri družbenopolitičnem delu in pri pripravah na vseljudsko obrambo. Skrišal je zbrati tudi svoje spomine, začel jih je zapisovati, toda smrt mu je preprečila, da bi jih dokončno oblikoval. Tako smo spet ob zapisek o važnem razdobju naše zgodovine in o usodi preprostega kmečkega fanta iz Prvačine, ki je postal polkovnik.

Iztok nam bo ostal v spominu kot eden izmed vidnih partizanov s Primorske, njegovo ime bodo rojaki vedno izgovarjali s ponosom.

Objava

Uredniški odbor zbornika »Slovenke v NOB«, najprej pri arhivu Centralnega komiteja ZKS, potem pri Inštitutu za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani, je od leta 1957 zbiral dokumentacijo o dejavnosti Slovencev v NOB z namenom, da najprimernejše gradivo objavi v zborniku. Uredniški odbor je ob pomoči sodelavk in sodelavcev zbral zlasti veliko spominskega gradiva. Tisti, ki so svoje spomine posredovali, so jih večinoma pripovedovali zapisovalcem, v izjemnih primerih pa so jih tudi sami zapisali. V obeh primerih so se po dogovoru odrekli honorarju z namenom, da bo zbornik cenejši in tako dostopen širokemu krogu bralcev, katerim je bil tako že po svoji vsebini, kot po načinu obdelave gradiva že od vsega začetka namenjen. Ta dogovor se je zdel uredniškemu odboru tem bolj umesten, ker bo objavljen le manjši del zbrane spominskega gradiva.

Sedaj, ko je delo pred zaključkom že li zalozba »Borec«, ki naj bi delo izdala, da se uredniški odbor prepriča, če tisti katerih spomini bodo objavljeni, le nimajo zahtev po avtorskem honorarju. To je dalo uredniškemu odboru povod za pričujočo objavo. Vsakdo, ki namerava zahtevati od založbe avtorski honorar za svoje spomine objavljene v zborniku, naj sporoči to v roku 14 dni po objavi uredniškemu odboru zbornika »Slovenke v NOB«, Inštitut za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani, Trg revolucije 1. V takih primerih bo skušal uredniški odbor priveržeti z drugimi enakovrednimi.

Uredniški odbor je prepričan, da bodo taki primeri izjemni in da se zaradi tega delo na zborniku ne bo zavlačevalo.

Uredniški odbor zbornika »Slovenke v NOB«

Lojze Groznik

Dne 1. maja smo pokopali tovariša Lojzeta Groznika, nekdanjega komandirja baterije v topniškem divizionu 15. divizije. Bil je preprost kmečki delavec, doma iz Zagorice pri Velikem Gabru. Leta 1941 je začel sodelovati z OF, leta 1942 pa so ga odpeljali v internacijo v Italijo. Za bodečimi žicami je preživel 17 mesecev svoje mladosti. Po vrnitvi se je vključil v Cankarjevo brigado, od tam pa so ga poslali v topništvo 15. divizije. Kasneje je prišel v divizionom v 1. slovensko topniško brigado. Z njo se je udeležil slavnih akcij na Žužemberku, Trebnju in Bosiljevo. V bojih je bil sedemkrat ranjen, prislužil si je več odlikovanj.

Po demobilizaciji je neumorno deloval kot aktivist. Kasneje se je kot gozdar naselil na Korinju v Suhi krajini, kjer je dočkal upokojeve. Umrl je star 49 let na posledicah hude bolezni, ki ga je mučila več let. Naj v miru počiva!

Danilo Tomšič

Dne 10. maja so ga pokopali na Zalah v Ljubljani, starega komaj 42 let. Rodil se je kot drugi izmed osmih otrok v delavski družini. Ko je odrasel, so starši gradili lastno hišo in je zato vsa družina trpela pomanjkanje. Kaj kmalu je moral služiti za pastirja, zato je imel za učenje malo časa. Nazadnje je bil vajenec v ribniški opekarni ter se izučil za pečarja.

Maja 1942 je oče odšel k partizanom in Danilo je postal hranilec družine, star komaj 16 let. Oče je kmalu nato padel. Danilo se je zaposlil na žagi, toda kmalu so okupatorji razdeljali njihov dom in zaprli sestro.

Ob italijanski kapitulaciji je vstopil v Tomšičevo brigado. Nato je bil v Notranjskem odredu in v 1. brigadi vojske državne varnosti. Bil je borec, kurir, mitraljezec in vodnik. Kot tak je sodeloval v mnogih bojih. Med prvimi je vstopil v Ljubljano.

Po osvoboditvi je ostal v armadi, končal je vojno akademijo in služil enotah KNOJ. Toda kmalu je zbolel za zahrbtno boleznijo. Celih 19 let je ležal hrom, dokler ga smrt ni rešila trpljenja. Kljub tegobam je bil vedno nasmejan, vedno je upal, da bo odravel. Ostal nam bo v trajnem spominu!

Ana Zalašček — Zastenarica

V pomladno zelenje so se odeli gozdovi v Javorci, kjer je bila doma Zastenarica — 74-letna Ana Zalašček, ki smo jo pred nedavnim pokopali na tolminskem pokopališču. Zadnja leta je pokojna živeła v Doljah pri Tolminu, kjer je umrla.

Zastenarjeva hiša pri Javorci je bila na široko odprta partizanom vse od začetka 1942. leta. Ko so edince, kurirji ali posamezni borci in aktivisti prihajali iz Čadrga čez Tolmino, so bili vedno toplo sprejeti in skromno posreženi. Tudi pred vojno noben berač ali potnik ni šel mimo hiše. Za vsakega je Zastenarica imela dobro besedo in malo priglasila.

Med NOB je bila Zastenarjeva domača dvakrat požgana. Sovražnik je vedel, da so take domačije — trdnjave partizanov in aktivistov. V hiši je zgorela mati njenega moža, kar jo je hudo potrla. Ves sovražnikov teror pa je ni zlomil. Še naprej je z velikim razumevanjem pomagala partizanom in aktivistom.

Na tistem kraju, kamor pelje zadnja pot vsakega človeka, ko omahne utrujen v zadnji sen, počiva tudi Zastenarica. Soča ji nalahno poje uspavanko.

Krajevni odbor ZB ni napravil svoje dolžnosti, ker tako zasluženi aktivisti ni nihče spregovoril nekaj poslovnih besed ob odprtem grobu. Naj počiva v miru!

Krapeževa mama

Dne 20. maja smo na Otlici pri Ajdovščini pokopali 84-letno Krapeževino mamo. Njena življenjska pot ni bila lahka. Rodila se je na Kolku, na Otlici se je primozila. Med I. svetovno vojno je imela moža pri vojakih in je morala sama skrbeti za desetčlansko družino. Sledila je fašistična vladavina, ko Slovincem ni bilo lahko.

Po italijanski kapitulaciji je začela prenašati pošto za partizane. Domobranci so jo zaprli, pretepali in mučili, nazadnje pa so jo morali izpustiti, ker ji niso mogli ničesar dokazati. Februarja 1944 pa so ji ubili moža. Jeseni istega leta so ji Nemci požgali hišo in jo oropali. Trije njeni sinovi so bili partizani.

Leta 1945 je sprejela službo pismonoše. Do upokojitve je nosila pošto iz Ajdovščine na Otlico in po okolici vsak dan neglede na vreme. Ko pa so jo upokojili, je prinašala sovaščanom iz Ajdovščine iz trgovin razne potrebščine. Še osem dni pred smrtjo je zadnjič šla na pot z nabirnikom na ramenih. Naj ji bo lahka domača zemlja!

MIRKO VIDIC

Nande Rakar-Hribar

Nepričakovano nas je za vedno zapustil nekdanji borec Cankarjevega bataljona, Kokrškega odreda in dolgoletni član gospodarstveniške komisije pod Karavankami. Nande se je že 1941. leta aktivno vključil v OF, v Poljčah pri Begunjah je vodil prvo ilegalno trojko, sodeloval je z Ivanom Gasperinom — Mitjom, kasnejšim okrožnim sekretarjem KP in OF za jeseniško okrožje ter Planincem, znanim poveljnikom Kokrškega odreda.

Nande Rakar iz Smokuča pod Karavankami nas je zapustil star 63 let. 38 let je delal v železarni Jesenice, le osem let je užival pokoj. Na zadnji poti ga je spremljalo veliko prijateljev in nekdanjih soborcev. Slava mu!

J. V.

Marija Mežek

Pred nedavnim so na pokopališču na Breznici pokopali Marijo Mežek, gostilničarko gostilne poleg železniške postaje v Zirovnici. Marija je bila rojena 1892. leta v Radovljici, vsa leta pa je živela v Zirovnici. Tako ona kot njen pokojni mož sta vedno pripadala naprednemu gibanju. Na njeni hiši je spominsko obeležje z naslednjim posvetilom:

V tej hiši so se vršili leta 1941. prvi sestanki KPS za območje Zirovnice za dvig vstaje katerih pobudnik je bil Mirko Mežek, ustrelen kot talec 1942. leta.

Julija 1941. leta so Nemci Mežkovo družino izselili v Srbijo, odkoder so se vrnili šele po vojni. V imenu izseljenec se je od pokojnice ob odprtem grobu poslovil tovariš Razinger. Naj ji bo lahka domača zemlja!

J. V.

Cecilija Drobež

Umrla je stara 72 let. Zivela je v vasi Siroka Set, rojena pa je bila na Podbukovju. Na Siroko Set se je bila primozila na kmetijo. Kmalu je odpravila ter ostala sama s šestimi otroki.

Ko se je začela II. svetovna vojna in ko so se začeli pri njej oglašati partizani, je bila njena hiša znana vedno odprta. Nikoli ji niso nacisti prišli do živega.

Vsi se je bomo radi spominjali.

L. R.

Ivan Slemenik

Pokopali smo ga pred nedavnim v smartnem pri Slovenj Gradcu v starosti 81 let. Po pokopu je bil čevljar. Kot sin malega kmeta je zelo mlad moral od doma h kmetom za pastirja, nato se je odšel učiti v Velenje za čevljarja.

Kot pomočnik je po tedanjih šegi odšel v svet. Nazadnje se je po odsluženju vojaščin nastanil v Kozani v Brdih, kjer je prevzel bratovo delavnico, potem ko mu je brat umrl. Tam se je tudi poročil. Med I. svetovno vojno je moral njegova družina zapustiti dom, on pa je obredel vsa bojišča. Leta 1918 pa so ga zajeli Italijani. Z družino se je nato nastanil v domačih krajih ter se začel ukvarjati z obrtjo.

Leta 1941 se je s svojo številno družino vključil v osvobodilno gibanje. Sina Oskarja so nacisti ustrelili 3. septembra 1941 v Domžalah kot talca, februarja 1942 pa so vso družino izgnali v Nemčijo. Vrnila se je šele po vojni in naša domovina.

Pogreba se je udeležilo veliko ljudi, žal pa se ga ni spomnil nihče izmed članov ZB s poslovnim govorom.

S. B.

V spomin Purgarjevi mami

V hladnih dneh letošnje pomladi je prenehalo biti tolikokrat v trpljenju preizkušeno srce Purgarjeve mame iz Pristave pri Trzinu. Ko v duhu obnavljamo vse tisto, kar je morala pretrpeti zlasti v zadnji vojni, se čudimo, kako je mogla ob vsem tem doživeti tako visoko starost, saj je letos izpolnila 86 let.

Umrla je kot zadnji član družine, ki sta si jo ustvarila z močjo Jožefom, delavcem na žagi barona Borna. Rodilo se jima je sedem otrok: Jožef, Peter, Rudolf, Albin, Ivanc, Maks in hčerka Marica.

Otroci so rasli, se izučili poklicev in se preživljali z delom svojih pridnih rok. Zadovoljni in srečni bi lahko živeli še danes, pa vendar so vsi pomrli v svojih najlepših letih.

Sina FRANCA je v najlepši mladeniški dobi ubil električni tok, nekaj let pred drugo vojno. V času nemške okupacije, pa kot da se je nesreča zavedno naselila v njihov dom.

Sina RUDOLFA (33 let) so Nemci že leta 1941. ustrelili v Begunjah skupaj s 27-timi talci.

Ko so Nemci leta 1942 množično izseljevali, so bili vsi Purgarjevi z ženami in otroci na spisku za selitev. Purgarjeva mama in žene sinov z otroki so bili nekaj manj kot dve leti v internaciji.

MARIJA BREJC

Od štirih se je vrnil le eden

25 let je od tedaj, ko so spomladi leta 1944 pripeljali Nemci v koncentracijsko taborišče Flossenbürg skupino ljudi iz naše Primorske; med njimi je bilo več mladih fantov. Ker so bili doma iz krajev, ki so bili po prvi svetovni vojni priključeni Italiji, so jih označili kot Italijane. Razen številke na rdečem trikotniku so jim dali tudi črko I, ta trikotnik pa je bil prišit na levi hlačnici in na levi strani suknjčica.

Med mladimi so bili tudi stitje šestnajstletni fantje, kateri so bili določeni v komando »Spengler«. Tu sva že bila že več časa zaposlena Janez Makovec iz Radeč in jaz. Se pred nama pa je že bil tu neki naš rojak, ki je bil predelavec.

Kapo te delovne enote je bil nemški kriminalcelec Martin Richter in ta mi je naročil, naj povem tem mladim fantom, ki smo jih imeli za Italijane, da tu ni počitniški sanatorij, ampak koncentracijsko taborišče, od koder ni druge poti, kot na delo ali pa v krematorij. To niso bile nič kaj spodbudne besede za mladeniče in še sreča, da jih nisem mogel s svojo dokaj slabo italijansko dobesedno raztolmačiti. Že do polnočnega pa smo ugotovili, da so trije od mladeničev Slovenci, četrti pa je Hrvat, doma nekje iz Istre. Bili so to zavedni fantje in že drugi dan so imeli našite trikotnike

s črkami SL, kar je pomenilo slovensko narodnost.

Težko jim je bilo, ker kapo ni prizanašal pri delu, a tudi naš rojak, predelavec, ni bil kaj priča — bil je pravi priganjač. Fant, doma iz Istre, je že po nekaj tednih omagal in ni ga bilo več na delo. Ni zdržal pri slabi in skopi hrani. Ostali trije so se skušali prilagoditi delu in življenju v taborišču in na delovnem mestu. Obdržati se pa je uspelo le enemu. Razmere v komandi »Spengler« so bile take — in to po precejšnji zaslugi našega rojaka predelavca, da sta se dva od treh v februarju ali marcu 1945. prijavila za transport v neko drugo taborišče ali podružnico Flossenbürga, v veridatam ne more biti slabše kot je tu. Eden od teh dveh se je menda pisal Čej, za drugega se ne spominjam. Kdo ve kam sta šla in kje sta ostala. Odbor za koncentracijsko taborišče Flossenbürg, ki je pred leti sestavljal seznam naših ljudi, ki so bili v tem taborišču in o onih, ki se od tam niso več vrnili, ni mogel dobiti nikakih podatkov. Tako se je vrnil le Julij Fornazarič, ki je sedaj v službi pri LM v Tolminu.

Flossenbürg, kjer je pustilo svoja življenja 73.692 ljudi vseh narodnosti Evrope, med temi tudi 1750 naših državljanov, je zahteval svoje žrtve tudi med temi mladimi ljudmi.

SREČKO SORLI

PROMETNO PODJETJE

SAP LJUBLJANA

LJUBLJANA, SREDIŠKA 4

Oddelek za turizem, Titova c. 38

Sprejemamo rezervacije za POČITNICE v lastnih in zakupljenih gostinskih objektih posezonskih in predsezonskih cenah v:

Kranjski gori — Bohinju — Debelem rtiču — Fiesi — Piranu — Volprij — Umagu — Crikvenici — Kaštelih pri Splitu — Krilu pri Splitu

Prijetne počitnice kombinirane z avtobusnimi izleti pod zelo ugodnimi pogoji v RIMINI-ju — Italija.

Rezervacije in informacije:

SAP-LJUBLJANA, Titova c. 38
tel. 314-922, 315-342

Politični razgledi

Neugotovljeno število mrtvih (morda jih je nad 800, morda še več ali manj), nekaj sto ranjencev, nekaj tisoč ubežnikov, veliko zapornikov, policijska ura, nagla sodišča, ohromitev gospodarskega življenja in negotova politična prihodnost — to so prve posledice nemirov, ki so pred kratkim izbruhnili v Malezijski federaciji, državi, ki obstaja komaj slabih devet let in ki je doslej dajala zgled Aziji. Zgled, kako je mogoče lepo uspevati v državi, kjer živi 10 milijonov ljudi, katerih 49 odst. je Malajcev, 38 odst. Kitajcev, milijon Indijcev in pol milijona »ostalih«. Mlade malezijske demokracije je bilo v hipu konec in premier Abdul Rahman je izjavil, da »zaradi izjemnega stanja in tistega, kar se je pripetilo, ni več mogoče govoriti o parlamentarni demokraciji«.

Največji svetovni proizvajalec kavčuka, kositra in palmovega olja se je gospodarsko lepo razvijal, država se je industrializirala, izvoz se je večal iz leta v leto, prav tako tudi nacionalni dohodek. Vendar dohodek ni bil enakomerno razdeljen. Muslimanski Malajci se večinoma ukvarjajo s poljedelstvom, so revnejši od Kitajcev, ki so v času britanske kolonizacije počasi prevzemali plantaže, tovarne, banke in mesta v svoje roke, od Kitajcev, ki so se kot marsikje po svetu in predvsem v Aziji povsod prilagodili razmeram, pa najsi so se šolali v materinem jeziku ali pa v angleščini.

Ob proglasitvi neodvisnosti so se Malajci sicer zavedli, da so na slabšem, vendar je bilo že prepozno. Kitajci so imeli vse v rokah, čeprav ni mogoče reči, da v Maleziji ni revnih in brezposelnih predstavnikov njihove rase. Oblast si je počasi prizadevala izravnati položaj in z ustavo je zagotovila Malajcem večino mest v administraciji, dostop v elitne oddelke vojske in v policijo, dajala jim je zemljo, ki je Kitajci niso smeli odkupiti, sem ter tja je kakšen Malajec prevzel vodstvo manjšega industrijskega podjetja itd. Oblasti se je posrečilo, da so rasne ovire preprečile zavestni odpor, ki bi v istem boju združil malajske in kitajske proletarce: v zadnjih nemirih so bili najhujši nasprotniki mladi Malajci in Kitajci, vendar pripadniki približno enakih družbenih slojev. Rešitev malezijskega problema bi bila, da bi se vlada lotila drzne politike, ki bi postavila na kocko oblast tradicionalnih malajskih elitnih krogov — ti so večinoma fevdalistični — in zelo bogate kitajske manjšine.

Nemirna Malezija

Dosedanje politično življenje Malezijske federacije je bilo kolikor toliko mirno. Federacija je imela na oblasti večrassno koalicio, ki so jo predstavljale tele stranke: UMNO (Nacionalna organizacija malajske unije), MCA (Združenje malezijskih Kitajcev) in MIC (Kongres malezijskih Indijcev). V parlamentu so imele nad 60 odstotkov sedežev. Te stranke pa so bile pred kratkim tako rekoč nepričakovano poražene na volitvah. Najhujši poraz je doživela MCA, predstavnica dobro živčih kitajskih slojev. Stranka je sicer bila že nekaj časa v krizi, ker se je upirala čedalje močnejšim progresističnim zahtevam večine Kitajcev in ker je pač sodelovala v imperialistom naklonjeni politiki Rahmanove vlade. MCA je na volitvah doživela zares hud poraz, saj kar dvajset izmed njenih triindeset delegatov ni bilo izvoljenih.

Velik uspeh na volitvah je doživela opozicija, predstavnica kitajskih ljudskih množic (predvsem mestnega proletariata, malih podjetnikov in intelektualcev). Predstavljata jo dve stranki: Delavska stranka in Stranka demokratične akcije.

Kriza je bila neizogibna. Kitajski konservativni voditelj Tan Sieu Sin, ki se je ustrašil, da bi ga množice volilcev zapustile, je izjavil, da ne mara več sodelovati v vladni koaliciji. Tako se je zgodilo, da so množice kitajskih progresistov manifestirale po ulicah in slavile zmago opozicije, reakcionarne malajske sile z muslimansko orientacijo pa so začele izzivati. Bale so se seveda, da bi nastala velika opozicijska koalicija.

V viharnih dneh so izzivali na obeh straneh in tako na primer so Kitajci metali prašice na dvorišča muslimanskih Malajcev, drugega dne pa so se Malajci spravili nad Kitajce z noži, ošiljenimi hambovskimi in ognjem. Prestolnica Kuala Lumpur se je spremenila v kaotično mesto z razbitimi trgovinami, požganimi hišami, predvsem pa trupli, ranjenci in — policijskim terorjem.

Oblast je seveda morala na nekoga vreči krivdo. Podpredsednik vlade Abdul Razak je stopil na čelo »Nacionalnega sveta za operacije« in povedal, da so nemiri delo »kitajskih teroristov«. Plačevala naj bi jih mogočna Kitajska banka v odcepljenem Singapuru, mestu, kjer imajo Kitajci večino: 70 odstotkov jih je. (Zanimivo je, da so imeli Kitajci do odcepitve Singapura v letu 1965 večino tudi v Malezijski federaciji: bilo jih je 42 odstotkov). Policija je dobila povelja, naj polovi in pozapre celo izvoljene člane opozicije, naj zaseže imetje Kitajcev, zakaj utegnili bi se zgoditi, da bi ti hoteli prenesti kapital v Singapur. Vsekakor pa je bilo policiji jasno ukazano, naj krepkeje udarja po Kitajcih kot po Malajcih.

Pomembna je bila tudi podpora, ki je oblastem v Kuala Lumpur prišla iz tujine. Združene države Amerike in Velika Britanija so odkrito podprle oblast, kot so bile podprle Malezijo v »velikem sporu« z Indonezijo.

Jasno je torej: če se napredne sile v Maleziji (tako kitajske kot malajske ter indijske in druge ne bodo združile v močno antiimperialistično organizacijo — v takšno na primer, kot se je že nakazala na zadnjih volitvah v opozicijski zmagi — potem utegne Malezijska federacija postati še eno mostišče za širjenje imperializma v južni Aziji.

KOMENTATOR

Delegacija ZZB NOV na Čehoslovaškem

Delegacija zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije, v kateri sta bila Bore Princip, republiški poslanec skupščine BiH in Milorad Petrović, bivši zapornik v taborišču Dora sta bila v Čehoslovaški od 15. do 20. maja, kamor ju je povabila federalna zveza protifašističnih borcev ČSSR.

Kot predstavnik jugoslovanskih borcev, sta se 18. maja udeležila spominskih svečanosti v nek-

danem taborišču Terezín, kjer je spominsko pokopališče. Tem svečanostim so prisostvovali najvišje državne in politične osebnosti, med njim predsednik Svoboda, Dubček, Smrkovski in Černjick.

Po končanih svečanostih, ki jim je prisostvovalo nad petdeset tisoč ljudi sta člana jugoslovanske delegacije pozdravila tudi predsednik Svoboda in Aleksander Dubček.

elektrotehniško podjetje ŠKOFJA LOKA

Iz našega proizvodnega programa vam nudimo
kvaliteten TV stabilizator

Izdelujemo: izdelke za široko potrošnjo, prenosne akumulatorske svetilke, eno in trifazne napetostne zaščitne, napajalne in merilne transformatorje ter razne elektro mehanske sestavne dele.

Vsi izdelki so prvovrstne kakovosti in lep oblik ter zaradi tega priznani tudi na inozemskem tržišču.

Pojasnilo Zavoda „Borec“

Glede na obvestilo predsedstva ZZB NOV o Darwil in Aretta urah in komisiji, ki je bila imenovana, daje zavod »Borec« sledeče pojasnilo:

V letu 1967 je bil sklenjen poslovni dogovor med zastopnikom »TV-15« in direktorjem Darwil v Trstu o poslovnem aranžmaju dobave ur Darwil in Aretta, tj. kompenzaciji za oglaševanje v »TV-15«. Ure bi se dajale izrebrancem iz natečaja za najboljšo prispevke v »TV-15« in reviji Kurirček. To bi, kot rečeno, kompenzirali z oglaševanjem v »TV-15«.

Poslovni aranžmaji med TV-15 oziroma zavodom Borec in Darwil niso ilegalnega karakterja, pač pa od vsega začetka popolnoma legalizirani poslovni odnosi, kar dokazuje oglasna politika v »TV-15« in reviji Kurirček. Po sklepu upravnega odbora zavoda Borec so bile ure namenjene tudi članom kolektiva, ki so 10 let na delu v tej delovni organizaciji.

Preberite tudi to!

SZDL Slovenije in republiški svet Zveze sindikatov sta že začela javno razpravo o izpopolnitvi sistema pokojninsko-invalidskega in dravstvenega zavarovanja ki bo potekala med občanmi vse do druge polovice junija.

Med predlogi za izpopolnitev sistema pokojninsko-invalidskega zavarovanja ni takih, ki zadevajo udeležence NOV. V tekst je vnesena le zahteva naj ostanejo posebne pravice in ugodnosti udeležencev NOV tudi v prihodnje sestavni del pokojninskega sistema. Zagotoviti pa je treba zanje tudi potrebne vires financiranja.

Spričo tega, kar je že v sklepih III. skupščine ZZB NOV Slovenije precej takega, kar bo treba vsekakor uveljaviti, in ker imajo tudi posamezni udeleženci NOV še predloge za spremembo pokojninskega sistema, bo potrebno, da sodelujejo v razpravah o novem pokojninskem sistemu, pa tudi pri oblikovanju mnenj in predlogov za njegovo spremembo. Prav tako je potrebno njihovo sodelovanje pri izgrajevanju novega dravstvenega zavarovanja.

Če bi v teh razpravah predlagali člani ZZB spremembe, za katere smatrajo občinski odbori ZZB NOV, da je treba še posebej obvestiti našo Zvezo, naj take predloge pošljejo republiškemu odboru ZZB NOV — Ljubljana Beethovnova 10.

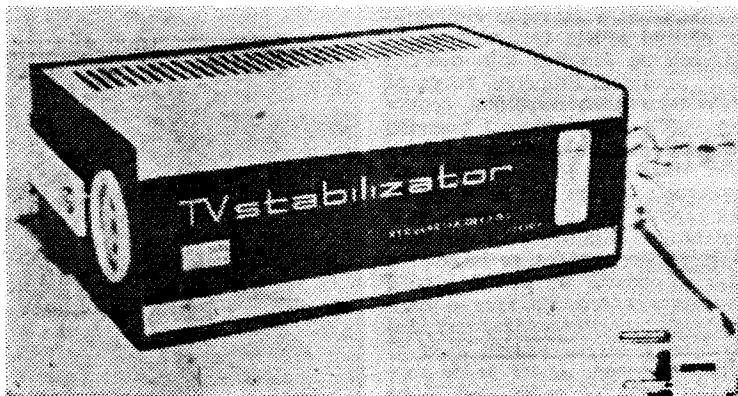
V. M.

V spomin Ivana Regenta

V avli Delavske univerze v Kopru so odkrili doprni kip sinu Primorske, revolucionarju Ivanu Regentu. Na slovesnosti so bili poleg predstavnikov družbeno-političnih organizacij in ustanov z obale navzoči tudi predstavniki Tržaške federacije KPI ter pokojnikova žena Malka Regentova. O liku revolucionarja je govoril njegov nekdanji sodelavec Jože Vilfan, ki je tudi odkril kip, delo koprškega akademskega kiparja Jožeta Pohlana.

S to slovesnostjo se je DU Koper pridružila slavlju ob 10-letni obletnici delovanja Delavskih univerz v Sloveniji.

M. P.

Dobro je če veste...

● **SADJE IN ZELENJAVA** STA GLAVNA NARAVNA VIRA VITAMIN C. V organizmu toplotkovnih živali se vitamin C kopiči v žlezah z notranjim izločevanjem, najmočnejše v nadledvični žlezi in prav tako tudi v večini notranjih organov. Meso v pravem pomenu besede, t. j. mišično tkivo, drugače bogato z vitaminom B, je praktično brez vitamina C. To velja prav tako za jajca in sir. Nasprotno pa vsebuje drobovina, v prvi vrsti jetra, pljuča, vranica in ledvice, precej vitamina C (20 do 50 mg).

● **STROČJI FIZOL** spada po reditnosti in vitaminskem bogastvu med poprečno povrtnino. On vsebuje 89,5 odstotkov vode, 2,4% beljakovine, 7,6% ogljikovega vodik, 0,3 mg provitamina A, 17 mg vitamina C in da v celoti 34 kalorij na 100 g.

● **KAMILICNI CVET** ima nekaj zdravilnih lastnosti. Obkladek in čaj od kamilicnega cveta lahko ozdravi ali vsaj omili nekatera vnetja (očesa, v ustih, požiralniku, želodcu, črevesju itd.). Čaj lahko pomaga, če se človeku zaprejo vetrovi. Zato ga da, jejo slasti dojenčkom. Topli čaj je dobro sredstvo za pospeševanje potjenja.

● **ROBIDNICA JE BOGATA S SLADKORJEM**, z veliko količino rudinskih snovi — med temi več ko 50 odstotkov kalija, ki je neogibno potreben organizmu. Poleg tega je med rudinskimi snovmi kalcij, fosfor in železo. Na 100 gramov sveže robidnice pride od dveh do 60 mg železa. Ta količina je do desetkrat večja kot količina železa v drugem svežem sadju. V robidnici so našli vitamin C, pa tudi vitamine iz skupine B. Tudi barva robidnice vpliva na neka delovanja organizma. Domnevajo, da vsebuje robidnica neke zaščitne snovi, sicer se nezadostno raziskane, pomembne za zdravljenje bojnega organizma.

● **ČESNJE** BOGATILJO SPOMLADI NASO HRANO Z NARAVNIM VITAMINOM C, pa čeprav ga ni v njih kdove koliko. Česnje vsebuje — odvisno od vrste — 8 do 30 miligramov vitamina C na 100 gramov jedilnega dela česnje. Temno rdeče česnje so bogate s provitaminom A. Česnje uporabljamo pri pripravljanju kompotov, sladkega (srbsko »slatko«), džema, marmelad in soka. V Franciji, južnih nemških krajih in v Švici kuhajo iz jedilnega dela česnje in manjši količine stritih koščic česnjevece s precejšnjim odstotkom alkohola. Vedeti moramo namreč, da vsebuje jedilni del česnje približno 15 odstotkov sladkorja. Česnje uporabljajo tudi pri proizvodnji najfinjših likerjev.

● **ZALIVANJE RASTLIN V CASU POLETNE PRIPEKE** utegne biti zelo škodljivo, zlasti tedaj, če jih zalivamo s hudo mrzlo vodo. Če se korenina ohladi, rastlina počasneje vsrkava vodo iz zemlje prav tedaj, ko bi ji bila ta najpotrebnejša. V tem času listje močno izpareva vlogo in rastlina izgublja vodo. Take rastline kaj kmalu ovenejo. Zato moramo vodo prej natočiti v sode ali v primerne bazene, kjer se vodna toplota izenači z zračno toploto. Zalivanje rastlin v času poletne pripeke je škodljivo, ker zbirajo kapljice, ki obvisijo na listju, sončne žarke približno tako kakor leča. List na takem mestu »zgori«; na njem se pojavljajo rjave pege.

● **HREN JE DOMA IZ JUGOVZHODNE EVROPE**. Hren je močno zeljasta rastlina z zelo mesnatim koreninom in spada, kakor gorčica, v družino križnic. Hren uporabljamo nastrgan za juhe, omake, solate, presen hren pa kot dodatek k raznim, ponavadi težje prebavljivim jedem, npr. k šunkam, klobasam. Hrenov koren je bogat z vitaminom C.

● **NA NASEM PLANETU ŽIVI PRIBLIŽNO 2400 DO 2500 VRST KAC**, od teh je kakih 200 vrst strupenjač. Največ strupenih kač živi v Avstraliji. Ponekod, npr. na Irskem, na Madagaskarju in v Novi Zelandiji ni strupenjač, na Havajih pa še nedavno sploh ni bilo kač, če kdo ne šteje za kačo neke tjakaj prinesene ptulike, ki pripada k nenevarnim slepičem. Najbolj strupeni kači sta: avstralska tigrasta kača in neka vrsta pisane kače, ki živi na nekem brazilskem otoku.

Okrogle in oglate

● **OPICJA KONKURENCA** ... V Parizu je prišlo ob letošnji otvoritvi saona sodobnega slikarstva »Sodob. niki« do škandalčka. Trije znani slikarji so se razjezili, razjarjeno strgali svoje slike in ostro napadli organizatorja razstave. Razlog: na razstavi so bile razstavljene tudi »slike« neke opice. Gre za šimpanza, imenovanega Pat, ki je že znan kot »slikar abstraktne umetnosti«. Organizator razstave, ki je hkrati tudi predsednik omenjenega združenja sodobnih slikarjev, se je odločno zavzel za Pata. Poudaril je, da ima Pat smisel za kompozicijo in za barve. To mu daje pravico, da se šteje za slikarja, je rekel. Toda skoraj ni bil zini, da so razjarjeni slikarji nevoščljivi Patu spričo uspehov, ki jih ta dosega ... Patove slike gredo namreč dobro v denar, saj jih prodajajo po ceni od 250 do 500 novih frankov ... (1 novi frank 2,53 Ndin).

● **GANJLJIVA SKRB ZA UPOKOJENCE** ... Dobrovoje Janković iz Kraljeva se je oglašil v pisnih beograjske »Politike« in povedal tole: Med neznansko dolgimi in razvečnimi razpravami o dolžni delovne dobe, potrebne za doseg pokojnine, so Kraljevčani, zdi se, našli neko salomonsko rešitev. »Poskrbeli« so, kolikor se le da, za upokojence. Ob samem vnosu na pokopališče gradijo stanovanjsko hišo devetih stanovanj za — upokojence. Hišo gradi gradbeno podjetje »Kablars«, naročnik in plačnik pa je Komunalni zavod za socialno zavarovanje ... Poskrbeli so pač za najbližjo pot upokojencev v ono stranstvo ...

● **DANES MENI, JUTRI TEBI** ... Anna Marty iz Dicksona v ZDA je pred nedavnim doživela nekaj na moč neprijetnega: po hudem prepiru je njen mož nameril nanjo pištolo in ustrelil ter jo ranil. Vendar ga ona ne namerava tožiti ne zapustiti. »Pred dvema letoma,« je povedala, »sem jaz ranila njega. Zdaj sva si boti!«

● **POLOVIČNO BUDALO** ... Slobodan Gapić, znani sodelavec skopske TV, je nedavno kupil polovično srečo spomladanske loterije. Dan pozneje je zvedel, da je zadel 10 milijonov starih din. »Prav zares sem nesrečen,« je izjavil srečni nesrečnik ali nesrečni srečnik, »prodajalec mi je vsiljivo ponujal še drugo polovičko, jaz pa sem ga zavrnil s izjavo, da je to davek za budala ...« Druga polovica sploh ni bila prodana! Če si še budalo, bodi vsaj čelo, ne samo polovično budalo!

● **Z DEŽJA POD KAP** ... Vzhodnonemški satirični časnik »Eulenspiegel« je objavil tele vrstice: »Pri nas imamo dve vrsti avtomatov za kupovanje poštnih znamk: prazne in pokvarjene ...«

● **MLADI IN STARI** ... Siniša Čakalo, mlajši delavec v »Olivu« je menil: »Ne bi mogel trditi, da obstoji problem mladih, pač pa je živ problem starih, ki se ne želijo odpovedati oblasti.«

● **KAJ JE NAJVAŽNEJŠE?** Vodja zahodnonemških socialnih demokratov in minister za zunanje zadeve Willy Brandt je rekel v pogovoru s časnikarji: »Važne stvari v življenju — družino, vzgojo otrok, domači proračun, vse to prepuščam ženi. Tisto, kar je manj važno, npr. zunanjo in strankarsko politiko, opravljam sam.«

● **VABLJIVA REKLAMA** ... Neka pariška zavarovalna družba si dela reklamo z letaki, ki se glasijo: »Če ne želite, da bi vaša vdova izžvala striptiz (točka v kabaretu, pri kateri se izvajalka počasi slači), pohitite in se zavarujte pri nas!« Upajmo, da za 60-, 70- in 80-letne vdove ni take nevarnosti ...

● **STARA, VEDNO ZNOVA PONAVALJAJOČA SE PESEM** ... Grški filozof Sokrat je 420. leta pred n. š. izjavil o mladini tole: »Naša mladina ljubi luksuz, slabo se vede, ne upošteva avtoritete in ne spoštuje starejših. Današnji otroci so tirani; oni se ne dvignejo, ko stopi v sobo starejši človek; oni nasprotujejo staršem, čvekajo v družbi drugih, srebaajo pri jedi in tiranizirajo starše!«

Konvoj smrti

Z nemške podmornice se je zaslislal porogljiv glas: »Saj niste komunisti, kaj? Zakaj pa se potem bojujete za komuniste?« Potem se je podmornica U-355 oddaljila, morda zato, ker se je kapitan bal, da ne bi zadel in potopil kakšnega čolna z zavezniškimi mornarji. Radiotelegrafist je potem poslal admiralu Schmudntu v Narviku sporočilo o opravljeni akciji.

Eden izmed preživelih — Needham Forth — je pozneje zapisal v dnevnik: »Podmornica se nam je približala, vendar samo zato, da do nas vprašala za ime ladje. Takoj nato se je oddaljila in nas pustila v takšnih okoliščinah, da si tedaj nismo mogli niti zamisliti.«

Mornarjem na Gordonovem splavu so Nemci dali nekaj kruha in žganja, pomembneje pa je bilo, da so jim povedali, da so komaj tri milje od obale. Mornarjem s kapitanovega čolna pa niso nič dali ne povedali. Brodolomci so ostali sami v tihi megli, skoraj vsem so kmalu poše moči, zmanjkalo jim je poguma in umrli so v nekaj urah.

Takole piše v Forthovem dnevniku: »Mornarji so drug za drugim začeli umirati. Najprej je umrl kurjač Hutchinson, nato strežnik v jedilnici, potem ubogi Sibbit. Naposled sta umrla A. B. Dixon in Hansen. Umrli so v dveh urah in vreči smo jih morali v morje brez pogrebne obreda. Kmalu po tistem so umrli prvi strojnik, kuharjev pomočnik in še en kurjač. Podobna usoda je čez čas zadela prvega in drugega strežnika, ku-

harja, topničarja in O. S. Jessena. Kakšna tragedija! Bili smo komaj tri milje od obale! Vsi so se enako poslovali od nas: premagal jih je spanec, nekaj časa so bledeli, potem so jim oči osteklenele in izdihali so ... Njihov konec na videz ni bil težak. Sam sem bil dokaj slaboten, do pasu sem tičal v vodi skoraj debelo uro, skušal sem zdržati, toda polagoma sem spoznaval, da se poslavljam od življenja tako kot drugi ...«

»Zdrnil sem se in zlezal v čoln. Tiščali smo se drug drugega, valovi pa so pljuskali čez nas. Bili smo čisto otrpli, otopleli, noge so sploh nismo več čutili, bile so bele kot kreda. Okoli polnoči se je morje umirilo. Na čolnu nas je bilo le pet: kapetan Stephenson, A. B. May, kurjač Storey, pomožni strežnik Spuhler in jaz.«

Kurjač Storey je potem iznenada skočil v morje in odplaval. Nekaj trenutkov in ni ga bilo več videti v megli. Drugi se zanj skorajda niso zmenili. Dvakrat so ga sicer poklicali, vendar pa niso veslali za njim. Na čolnu so ostali le še štirje.

Korveta »Lotus«, ki ji je poveljeval poročnik bojne ladje Hall, je z vso hitrostjo plula proti vzhodu, ker je hotela rešiti brodolomce. Izvidniška ladja je sporočila, da je na obzorju videti visoke stebre di-

ma. Slo je za dimne rakete, ki jih je pred nekaj urami zažgal komodor Dowding. Tako so rešili nekaj preživelih z ladje »River Af-ton«.

Brodolomci z ladje »Hartlebury« so imeli več sreče: vendar samo tisti, ki so od Nemcev dobili žganje. V prvih jutranjih urah so zagledali napol potopljeni rešilni čoln. Gordon se spominja: »Zagledali smo čoln, ki se je prikazal iz megle ... in veslali smo do njega. Ugotovili smo, da gre za čoln z naše ladje, ki ga je zalila voda, tako da se je skorajda potopil. Na njem so bili le kapitan, tretji oficer in še dva moža, katerih eden je bil že mrtev. Truplo smo potisnili v morje. Nato smo izpraznili čoln, dvignili jadro in pripluli do obale.« Potopitev ladje »Hartlebury« je terjala 37 žrtev.

NAPAKE IN NESPORAZUMI

7. julija v prvih popoldanskih urah so vse nemške radijske postaje oddale izredno poročilo: »Vrhovno poveljstvo oboroženih sil sporoča: od 2. julija je bila izvedena široko zasnovana operacija zoper sovražni konvoj, ki je bil namenjen v Sovjetsko zvezo. V akciji so sodelovale zračne in pomorske enote, in sicer v vodah med Severnim tečajem in Spitzbergi, 300 milj od severne norveške obale. Formacije nemških letal in podmornic so napadle velik anglo-ameriški konvoj v Arktičnem morju in uničile večino ladij, ki so ga sestavljale ...«

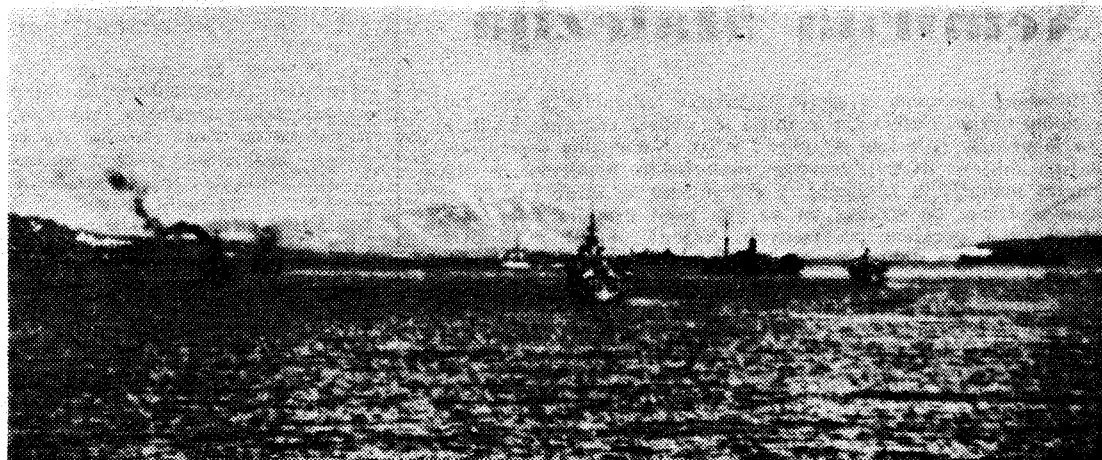
V Londonu je bilo videti tako, da bo le nekaj ladij priplulo v ruska pristanišča. Ko je sovjetski veleposlanik Majski obiskal Edna, da bi zvedel, kaj se je zgodilo s konvojem, mu je britanski zunanji minister mogel povedati le to, da slabših novic skorajda ne bi mogel dobiti: le pet ladij izmed 35 je dotlej priplulo na cilj. Upali so, da se bo to posrečilo še nekaterim.

Majski je vprašal Edna, kakšni so angleški načrti glede naslednjega konvoja. Minister je rekel, da se je angleška vlada nečesa le naučila ob usodi konvoja PQ 17. Admiral Pound je zatrjeval, da ne bi niti ena ladja naslednjega konvoja priplula na cilj, če bi bil on na mestu Nemcev. Eden je dejal, da Sovjetska zveza nima nobene koristi od tega, če zavezniški organizirajo konvoje, katerih večino ladij sovražnik potopi. Angleški admiral je menil, da bi bilo treba prekiniti pošiljanje konvojov vse do konca jeseni.

Tako se je končala tragedija konvoja PQ 17, konvoja napak in nesporazumov. Nemci so potopili 23 ladij. Sto trinpetdeset ljudi je izgubilo življenje. Škoda zaradi izgubljenega vojaškega materiala je bila velikanska. Tako je admiral Hamilton moral zapisati: »V Rusijo namenjeni konvoji so in so zmerom bili — zgrešena vojaška operacija.«

Prevedel in priredil
STANE IVANC

KONEC

Nekaj zavezniških trgovskih ladij je srečno priplulo v Matoškinovo ožino: samo 12 izmed 35 ladij ...

Delovno taborišče pod Mežakljo

Znano je, da je v vojnem času nastalo v Nemčiji zelo veliko raznih taborišč tako kazenskih, koncentracijskih, izseljeniških, vojnoujetniških in delavnih. Eno takih delovnih taborišč je bilo tudi na Jesenicah in sicer pod Mežakljo.

Da je prišlo do tega taborišča, je razlog v glavnem v tem, ker je bilo v tovarni vedno manj delovne sile, zlasti moških. To pomanjkanje delovne sile je bilo pogojeno z množičnimi aretacijami in selitvami jeseniškega prebivalstva v letih 1941 in 1942, kakor tudi zaradi množičnega odhoda moških v partizane. Poleg tega pa je takratna KIG (Krajinische Industrie Gesellschaft) izgubila precej delovne sile tudi z rednimi vpoklici v nemško vojsko, kakor tudi na obvezno delo, RAD (Reichs Arbeitsdienst), od koder so jih navadno po 6 mesecih potegnili v nemško vojsko. Te številke niso bile majhne, saj so aprila 1943 potrebovali še 1400 delavcev. Upoštevač dejstvo, da je bila jeseniška tovarna takrat vključena v vojno industrijska podjetja, ki naj bi proizvajala za nemški vojaški stroj potrebna jekla, je takratna direkcija resno razglabljala, kje in kako dobiti delovno silo. Rešitev so iskali ob pomoči ministrstva za vojno industrijo v Berlinu že leta 1942, vtem da bi dovedli na Jesenice tujo delovno silo, predvsem Francozov. To pa ni bilo tako hitro izvedljivo, čeprav so pričeli takoj sklepati pogodbe za gradnjo barak oziroma taborišča, katerega so predvideli na športnem igrišču pod Mežakljo in na Lipcah. Zaradi ožeganosti, vedno bolj razvijajočega se partizanstva na Gorenjskem, so lokacijo v Lipcah opustili in pričeli graditi barake pod Mežakljo, kjer so predvedevali taborišče za 1200 mož. Taborišče v takem obsegu sicer ni bilo dograjeno, vendar je ob koncu že obstajalo sedem večjih in

dve manjši baraki za delavce ter kuhinja in menza.

Sestnajstega junija 1943 je prišla na Jesenice prva skupina Francozov, ki so prihajali postopoma še ves mesec junij in julij. Tako da je bilo konec avgusta v tem taborišču že preko 250 Francozov. To so bili francoski civilni delavci, nasilno mobilizirani za delo v Nemčiji. Predvidevali so 600 Francozov, vendar jih toliko ni prišlo, saj smo ugotovili, da je bilo vseh Francozov na Jesenicah le nekaj nad 300. Po kapitulaciji Italije je uprava KIG iskala delovno silo preko Delovnega urada v Ljubljani za delavce, predvsem kvalificirane, iz Ljubljanske pokrajine. Le-ti so prihajali na Jesenice v manjših skupinah vse leto 1943 in 1944, tako da je bilo vseh, ki so bivali v tem taborišču okoli 550, v glavnem moških, nekaj pa je bilo tudi žensk. Ker je pomanjkanje delovne sile še vedno naraščalo, so v letu 1944

pričeli dovažati tudi Italijane, med katerimi je bilo precej primorskih Slovencev. Vseh Italijanov je bilo okoli 150 in kar je zanimivo, največ iz okolice Vidma.

Ob napadu Prešernove brigade na Jesenice 19. julija ponoči, je bilo mobiliziranih v partizane iz taborišča pod Mežakljo skoraj 150 taboriščnikov, od tega kakih 80 Francozov, ostali pa so bili prebivalci iz ljubljanske okolice. To je naredilo preplah na samem vrhu takratne nemške oblasti, zato so kljub nastalem pomanjkanju delovne sile ukinili nadaljnji dovoz moške delovne sile na Jesenice. Uprava KIG pa je dobila navodilo, da mora taborišče obdati z bodečo žico in zagotoviti varnost. Tako so v juliju dotlej prosto taborišče obdali z bodečo žico, zgradili bunkerje, postavili žaromete in uvedli

redno stražo. Kljub temu pa se je po tem datumu dohod moških v taborišče občutno zmanjšal, mesto njih pa so privedli prek delovnih uradov ženske iz Poljske, Rusije in Ukrajine. Tako da je bilo vseh žensk na Jesenicah kakih 150. Jeseni leta 1944 pa so sklepali dogovore, da bi prišlo na delo v tovarno še okoli 300 nemških delavcev iz Posarja. Z ozirom na probleme namestitve teh ljudi se je njihov dohod zavlekel do februarja 1945. Te ljudi so namestili v gostilniških prostorih zaplenjene gostilne »Mulej« na Javorniku, dalje v Petrovem hotelu v Kranjski gori, le 46 so jih dali v taborišče pod Mežakljo.

Tuja delovna sila pa se ni obnesla. Težave so nastopale zlasti s Francozi in Italijani, delno zaradi vremenskih razmer, kakor tudi zaradi nerazumevanja jezika. Utrjeno pa je, da je od vse te delovne sile odšlo v NOV julija 1944 okoli 150 taboriščnikov, 280 jih ni več prišlo na delo, iz česar lahko sklepamo o pobegu domov, 50 je bilo primerov, da so jih zaradi bolezni sami odpustili, tako da je do aprila 1945 ostalo v tem taborišču le še vsega nekaj nad 300 delavcev v glavnem naših ljudi in delno Rusin.

Iz tega lahko sklepamo, da je bilo v to taborišče privedenih veliko število inozemskih tujih delavcev, da bi reševali proizvodnost takratne KIG, vendar pa kljub temu ni bilo zaželenih uspehov.

Po osvoboditvi je taborišče obstajalo še nekaj let, prvotno kot vojno ujetniško taborišče za nemške vojne ujetnike, ki so obnavljali porušene Jesenice in delali v tovarni, kasneje pa je bil v tem taborišču internat Vajeniške šole, dokler ga leta 1957 niso porušili in na tem kraju zgradili novo stanovanjsko naselje.

STANE TUSAR

